

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

I EKİM 1964

Sayı: 252

100 Kuruş

onbeş günlük tarafsız
siyaset
iktisat
fikir ve kültür dergisi

TÜSTAV
Arşivi
Alpay EİBER
Koleksiyon

GREVLER, ÜCRETLER VE SONRASI

Siyasî partiler
Güvenlik konseyi kararı
Üniversite harçları
Bütçede tasarruf
Dış borçlarımız
İngiliz seçimleri
De gaulle Amerika'da
Tokyo toplantısı

Şelmo - Gölap - Şikeftan - Hasankef

Cahit TALAS

Dış siyaset ve tanıtma

Hamit BATU

Turizm hamlesinde vazife taksimi

Adnan ÖZAKTAŞ

Toplum kalkınması

Hasan TAN

Yeni yayınlar

Kireç olunca bile gülen kadın

Resimde sergi üzerine

Bibliyografya

Türkiye konut problemine bir bakış

Ahmet A. DEMİRER

Meselelerde yakınlık

André FONTAINE

BASINIMIZDA ONBEŞ GÜN

KIBRIS KONUSUNDAKİ SESSİZLİK :

Bundan önceki sayımızda, Kıbrıs konusunda yapılan genel görüşme ile takip edilmesi istenen «Millî Dış Politika» üzerinde basınımda çıkan yorumları ve bunlardan çıkan sonuçları tesbite çalışmıştık. Halen Kıbrıs meselesinde, yalnız abluka altında bulunan Erenköy ve civar halkına yapılan bazı yardımlardan başka kayda değer bir gelişme olmamış, taraflar büyük bir sessizlikle olayların seyrini takip etmeye başlamışlardır. Gerçek basınımızda ve gerekse halk oyunda hissiyattan çok gerçeklere yönelme temayülü başlamıştır. Evvelce de belirttiğimiz gibi bazı çevreler, Kıbrıs'ı kaybetmiş olduğumuzu iddia ederken, bazı çevreler ise, diplomatik yollarla bu konudaki hakkımızın teslim edileceğine inanmaktadırlar.

Geçen onbeş gün içinde hükümetimiz Kıbrıs meselesi için gerek iktisadi ve gerekse askeri yönden bazı hazırlıklara girişmekle haklı dâvamızda sonuna kadar kararlı olduğuna göstermiş, basınımda ise, AP. nin Genel Başkanlık mücadelesiyle eğitim meselelerimizi bir kenara bırakarak, Kıbrıs'taki soydaşlarımıza yapılan iktisadi yardım, değiştirme birliğimiz ve Kıbrıs'ın geleceği hakkında kayda değer ve ciddi yorumlarda bulunmuşlardır.

15 Eylül tarihli CUMHURİYET'te Prof. Dr. Fahir H. Armaoğlu, İsmail Soysal'ın Dergimizde çıkan bir yazısına değinerek, bu konudaki düşüncelerini, sistematik bir şekilde şöyle sıralamaktadır : «Dışişleri Bakanlığımızın bugün içinde yuvarlandığı temel mesele sistemsizliktir.» «Siyasi dairelerin coğrafi bölümlünde de bazı aksaklıklar vardır. Nihayet, teşkilât bakımından çözümlenmesi gereken önemli meselelerden biri de, dış yardım işlerinin idaresi konusunda, Dışişleri ile Maliye Bakanlıkları arasındaki mücadeledir.» «Dış politikamızın gerek tesbit ve teşkilendirilmesi, gerek yürütülmesinde, organize edilmiş sistemli bir mekanizmanın yokluğudur.» Ayrıca, bu Bakanlığın, kadrosunun çok dar, büyük memleketlerdeki maaş nisbetlerinin düşük ve bir de merkeze alınan memurların geçim zorluklarının çözülmesi için gerekli tedbirlerin alınması gibi problemlerinin bulunduğunu belirterek, bu Bakanlığımızın haklı tenkitlere konu olan kusurlarını düzelterek dünya şartlarına göre gerekli reform ve reorganizasyon yoluna gitmesini salık vermektedir.

17 Eylül tarihli AKŞAM gazetesinde Müşerref Hekimoğlu, Hükümet tarafından Afrika'nın çeşitli bölgelerine gönderilecek olan iyi niyet elçileri ve daha evvelce Afrika devletleri ile aramızdaki dostluk derecelerine değinerek, «İyi niyet elçilerimizin görevi kolay değil sözün kısası, Ankara'dan Afrika'ya selâm götürmeyecekler yalnız. Yıllarca ayrı diller konuşmuş milletler arasında aynı bir köprü kurmaya çalışacaklar.» demektedir. Aynı gazetenin «Yorum» sütununda ise, «Güvenlik Konseyinin ve Birleşmiş Milletlerin şimdiye kadar sürdürdü geldiği "ne şiş yansın, ne kebab" politikası ve bloklar arası muvazene oyunları Konseyde Türkiye'yi bir daha tek başına kalmaya, ya da tek başına zecri tedbirler almaya da itebilir. Böyle bir sonucun sorumlusunun ise Türkiye olmayacağını tekrara lüzum yoktur.» denilmektedir.

CUMHURİYET gazetesinde Ecvet Güresin, «Yumuşama» başlıklı yazısında, Makarios'un iktisadi abluka, iktisadi yardım konusundaki tutumunu ve Yunan hükümetinin bu meseledeki baskısını ele alarak, bundan bazı olumlu sonuçlara varılabileceğini, yalnız diğer meselelerde olduğu gibi bu meselelerinde kendi lehlerine çevirilmesi için bir taktik olmamasını temenni ettiğini ifade ederek, «Eğer bu yola giderse, abluka meselesi yerini herhalde değiştirme birliği meselesine bırakacaktır.» demektedir.

18 Eylül tarihli ULUS'ta Cihat Baban, Kıbrıs meselesindeki yumuşaklığın neden ileri geldiğini ve oyalama siyasetinin çıkar yol olmayacağını belirterek, «Makarios'un bu edepsizliği devam ettikçe ve Atina'nı ortaklar da ona destek oldukça, onların gideceği yol bizi kendimizi silâhla savunmaya götürecektir. Bu gerçeğin dünyaca malûm olduğunu da Lefkoşe'deki çete kargâhı artık bilmelidir.» diye yazmaktadır.

19 Eylül tarihli MİLLİYET'in «Durum» sütununda, Yunan uyruklarının, Atina'nın ricasına uyarak bir müddet sınır dışı etmekten vazgeçen Hükümetimizin bu davranışının yerinde olduğu, bu sebeple bu meseleyi Güvenlik Konseyinde istismar eden Yunanistan'a fırsat verilmemesi, «Ancak Türkiye iyi niyet gösterisini ve insanî anlayışını dünyaya duyurmakta yine âciz kahrına umulan fayda gerçekleştiremeyecektir. Mesele sadece uyanması beklenen bir tepkiyi önlemekte değil, bu tepkinin yanlış propagandalarla yaratıldığını, son karar vesilesiyle isbat edilmektedir» denilmektedir. CUMHURİYET'te Ecvet Güresin ise aynı konuda, Hükümetimizin tezat içinde olduğunu, bu davranışın bir mühlet olup olmadığını tartışıldığını, meselenin baştan yanlış tutulduğunu ve 1930 antlaşmasının sadece Türkiye ile Yunanistan'ı ilgilendiriyormuş gibi davranıldığını, bu sebeple hakkımızda yanlış yorumlara sebebiyet verildiğini ifade ederek, «Bırakınız bu konuda ikna metodlarının kullanılmasını, "müzir faaliyetler" gibi tamamen bir devletin içişlerini ilgilendiren uygulama dahi, içerde ve dışardaki beceriksizliklerimiz yüzünden dünya halk oyuna bambaşka şekilde aksetmiş ve netice hiç

de lehimize olmamıştır.» diyerek, «Şimdi merak ediyoruz, bu mütereddit yumuşama acaba havayı değiştirecek midir?» diye sormaktadır.

AKİS'te Metin Toker, «Hariciye İşbaşında» adlı yazısında, «Dışişleri bir büyük imtihanın arefesindedir. Bu imtihandan başarıyla çıkmak için çırpınışlar bulunduğunu söylemek haksızlık olur. Bunların kâfi olup olmadığı netice tâyin edecektir. Her halde millet nazarında Dışişlerinin kaderi de itibarı da bu neticeyle sıkı sıkıya ilgilidir.» diye yazmaktadır.

21 Eylül tarihli MİLLİYET'in «Durum» sütununda, «Yunan Hükümeti Enosis'i gerçekleştirmek için dünya kamu oyunun sempatisini kazanmak gerektiğine inanarak bugüne kadar anti-pati sebebi olan hataları düzeltmek gerektiğine inanmış ve göz boyayıcı teşebbüslere girişmiştir. Uzlaşmaz bir politika gütmek durumunda kalmaktan sakınılacak, küçük ve tâli işlere önem vermeyip mesele yaratılmayacak, aksine iyi niyet gösterilerinde bulunacak ve böylece asıl hedefe doğru daha uygun bir hava içinde ilerlenecektir. Papandreu bu taktikinin doğruluğunu Makarios'a da kabul ettirdiği için şimdi Atina ile Lefkoşe ortak bir politika gütmektedir. Değişikliğinin gerçek sebebi budur. Böyle bir göz boyama oyununa dünya kamu oyununun kanıp kanmayacağı bilinmez ama son gelişmelere bakıp anlaşma ihtimalinin doğduğunu düşünenler herhalde aldanmış olacaklardır.» denilmektedir.

22 Eylül tarihli CUMHURİYET'te imzasız bir fıkrada, «Arkadan Gelen Akıl» adı ile iyiniyet heyetlerine temas edilerek, «Şu heyetlerden birini hiç olmazsa göndermekten vazgeçsek de, onun yerine Birleşmiş Milletlerdeki delegasyonumuzun Ankara'ya iribatını sağlamak için telsizle konuşma meselesini halletsek... Bu, iyi niyetten ötede, iyi bir iştir.» denilmektedir.

ADALET gazetesinde Esin Talu, Kıbrıs meselesinin artık Güvenlik Konseyine gideceği ihtimalinin belirttiğini, burada üçte iki ekseriyetle karar alınmazsa veya alınan karar aleyhimize olursa neler yapacağımızı ele aldıkları sonra, «Ya bu karara boyun eğeceğiz ki bugüne kadarki direnişlerimizin mânası kalmayacak. Veya Birleşmiş Milletlerin aleyhimize yorumladığımız tavsiyelerini dinlemeyeceğiz. O zaman da bugüne kadar hukuki kalmaktaki âzami hassasiyetimizin "Birleşmiş Milletler kararını dinlemeyen devlet" mertebesine düşmekle, hiçbir anlamı kalmayacak!» demekte, diğer bir ihtimalin de alınan karara boyun eğerek işi kökünden halledeceğimizi ifade etmektedir.

24 Eylül tarihli KİM Dergisinde Özcan Ergüder, «Rönesans ihtiyacı» adlı makalesinde, Kıbrıs meselesinde Türkiye'nin nasıl yalnız kaldığını, bu yalnız kalışın bir bakıma şans olduğunu belirterek, «Kıbrıs, en karamsar ihtimallerle düşünüldüğünde dahi aslında Türkiye için bir büyük şanstır. Türkiye, yalnızlığını, çok daha büyük bir bedelle ödemek durumuna düşebilir. Kıbrıs'la önümüze çıkmış bulunan şansın iyi kullanabildiğimiz takdirde, yarın dünyasızda varlığımızı sağlayacak şartları kazanabiliriz. Bu, bir büyük rönesansı g erektirmektedir.» demektedir.

25 Eylül tarihli AKİS'te Metin Toker, «Kıbrıs'ın gizlediği gerçekler» adlı yazısında, Kıbrıs meselesi dolayısıyla bütün devlet idarelerinin ve diğer sektörlerde uyusukluğa sebep olduğunu Türkiye'de birşey yapmanın hiçbir sorumluluk getirmediğini, bunların giderilmesi için yapılması gereken reformların hükümetten uzaklaştığını belirterek, «Yeni bir hava, taze kan, didişen bir ruh. Kıbrıs meselesi yavaş yavaş arzulan istikameti alırken Türkiye'ye bunlar verilmelidir. Bu çok iş ve onun akıl-ı propagandası demektir. Halbuki bugün yapılan az işler ve Bakanların şahsî propagandaları, kendi kendilerine okudukları methiyeler, övünme nutuklarıdır.» demektedir.

MİLLİYET'te Amil Artus, «Dış politikamızın geleceği» adlı yazısında, dış politikada bazı hataları tesbit ettikten sonra şöyle bir neticeye varmaktadır : «Dış politikamız gelecekte bu hataların tamir ve telâfisine yönelmelidir. Meclis'in de temayülüne uygun olarak bundan sonra dostluk ve ittifaklarımıza bağlı, fakat daha bağımsız ve dünya haritasında Kuzey Amerika'dan başka devletler de olduğunu dikkate alan bir dış politika izlemekte gecikmemek lâzımdır» diye yazmaktadır.

CUMHURİYET'te Ecvet Güresin, «Dış Politikamızın yeni bir anlayış içinde yeniden düzenlenmesi, yahut gerçeklere uygun olması artık tartışılması bile fazla görülen hususlardandır. Hemen herkes bir değişikliğin yapılmasında müttetik. Ancak, mesele şimdi gerçeğin sınırlarını tâyin edebilmek, millî çıkarlarla gerçekler arasında muvazeneyi kurabilmektedir... Şüphesiz bu gelişmede Kıbrıs olayları önemli rol oynamıştır ve oynamaktadır» demektedir.

27 Eylül tarihli AKŞAM'ın «Yorum» sütununda, Kıbrıs alayımızın Birleşmiş Milletler emrine verilmesi ve şartlarımızın kabul edilmesi anlamını, Barış Gücünün yetkilerinin neler olması gerektiği hususları ele aldıktan sonra, «Birleşmiş Milletler Komutanlığı alaya bir görev verirse, alay bu görevi yapmayacaktır. Zira milli görevi vardır, yerinde durması lâzımdır. Millî görevi bir harekete geçmesini gerektirirse, bu kere de Barış Gücü Komutanlığı emri altındaki bu birliğin herhangi bir harekâta geçmekten alkoyabilecek, hiç değilse bu alayın ilerdeki değiştirme birliklerinin Türkiye'ye gidip gelmesine engel olabilecektir.» denilmektedir.

Hazırlayan : Bekir EKİNCİ

FORUM

FIKİR MEYDANIDIR

ONBEŞ GÜNÖK TARAFSIZ SİYASET İKTİSADİ KÜLTÜR DERGİSİ

BU SAYIDA

Başınıımızda Onbeş Gün

Başyazı

Grevler, ücretler ve sonrası

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI

Seçimler öncesi siyasî partiler
Güvenlik Konseyi kararı
Bütçede tasarruf
Dış borçlarımız
Üniversite harçları
Tokyo toplantısı
İngiliz seçimleri
De Gaulle Lâtin Amerika'da

İNCELEMELER:

Şelmo - Gölöp - Şikeftan - Hasan-
keyf Cahit TALAS

Dış Siyaset ve Tanıtma
Hamit BATU

Turizm Hâmlesinde Vazife Taksimi
Adnan ÖZAKTAŞ

Türkiye Konut Problemine Bir Ba-
kış Ahmet A. DEMİRER

Toplum Kalkınmasında Dikkate A-
linması Gereken Psiko - Sosyal
Faktörler Hasan TAN

NE DİYORLAR:

Meselelerde Yakınlık
André FONTAINE

KÜLTÜR VE SANAT

Yeni Yayınlar Mehmet SEYDA

Kireç Olunca Bile Gülen Çıplak Ka-
dınlar Mehmet Metin NİGAR

Resimde Sergi Üzerine
Kaya ÖZSEZGİN

Bibliyografya
Derleyen : S. N. ÖZERDİM

YENİ
TELEFON NUMARAMIZ

17 87 37

İşçi Sendikaları Türkiye'de çok geniş bir şekilde grev yapma hürriyetini kazanalı bir yıl kadar geçmiştir. Ekonominin aşağı yukarı bütün sektörlerinde grev yapmak hakkının işçilere verilmesi o tarihlerde birçok kimselere, meçhule atılmış karanlık bir adım olarak görülüyordu. Acaba işçi kütlesi bu hakkı suiistimal ederek çok aşırı taleplerde bulunacak mıydı? İşçi sendikaları liderleri mes'uliyetlerini idrak ederek işçilerin, ücret ve sair hususlardaki taleplerini mâkul bir ölçüde tutabilecekler ve bu suretle ekonominin, yeni bir enflasyon dalgasına uğramadan işlemlerini sağlayacaklar mıydı? Hayatî sektörlerde ekonomik hayatı ve dolayısıyla memleketin varlığını ve gelişmesini tehlikeye koyacak grevler ve çatışmalar vuku bulacak mıydı? Bütün bu sorular birçok kimselerin zihnini işgal ediyordu. Endişe edenler sadece menfaatlerle doğrudan doğruya ilgili olan patron ve müteşebbisler değildi. İstikbali düşünenler meyanında tarafsızlar, idareciler ve aydınlar vardı. Karşılaşılan durum, esasında, işçi patron münasebetlerinde ve dolayısıyla bütün iktisadî hayatta muazzam bir inkılâp teşkil ediyordu. O zamana kadar baskı altında tutulan, haklarına tam olarak sahip olmayan, greve başvurmaktan men edilen işçilerin birdenbire bu haklara kavuşturulması iş düzenini ve iş münasebetlerini kökünden değiştiriyordu. Bunun içindir ki, grev kanunu münakaşa edildiği sıralarda, iki telâkki çarpışmış idi. Birinci görüşü savunanlar, grev hakkının tedricen, bazı şartlar altında ve bazı sektörlerde münhasır kalarak verilmesini, bu arada enerji ve ulaştırma gibi hayatî sektörlerde grevin yasak edilmesini istiyorlardı. İkinci görüşün taraftarları ise grev hakkının geniş ölçüde tanınmasını, yapılan reform tam olmaz ise, bir mâna ifade etmeyeceğini, Türk işçisinin sağduyusuna güvenilmesi icabettiğini söylüyorlardı. Neticede ikinci görüş galip gelmiş ve grev hakkını çok geniş bir ölçüde tanıyan, işçiler lehine, liberal bir grev kanunu kabul edilmişti.

Grev hakkını tanıyalı ve yeni kanunun ışığı altında kollektif iş an-

laşmalarının müzakere edilerek imzalanmaya başlanalı bir yıl kadar olmuştur. Şu sıralarda, devlet sektöründe, denizyolları ve demiryollarında grev tehlikesinin başgösterdiği veya son dakikada bertaraf edildiği bir sırada, grev mevzuunda geçmiş yılın tecrübeleri ve bilânçosu hakkında ne gibi neticeler çıkarabiliriz? Gelişmelerin iktisadî hayat üzerinde etkisi ne olmuştur? İşçiler ve işçi liderleri sorumlulukla davranmışlar mıdır? Müteşebbisler ve kısmen patron, kısmen de hakem rolünde bulunan devletin davranışları ne olmuştur? Üzerinde durmak istediğimiz meseleler bunlardır.

Bir yıllık gelişmeler hakkında çok nikbin kanaat sahibi olanlar mevcut olduğu gibi, durumu karanlık ve istikbali büsbütün tehlikeli görenler vardır. Nikbin olanların başında Çalışma Bakanı Bülent Ecevit bulunuyor. Bülent Ecevit bir yıllık tatbikatın gayet normal olduğu, işçi ve işçi liderlerinin bu sürede büyük sorumlulukla hareket ettikleri ve böylece, bir sene evvel yeni düzeni endişe ile karşılayanları tekzip ettikleri kanaatindedir. Buna mukabil, işçilerin çok aşırı taleplerde bulunmuş olduklarını, kendilerine ekonomik hayatı tehlikeye koyacak tâvizlerin verildiğini, devlet ile hükümetin prensip itibariyle daima işçileri himaye ettiklerini ve böylece iş düzeninin bozulduğunu söyleyenler de vardır.

Geçmiş yılın tecrübeleri insafla gözden geçirilecek olursa, leh vealeyhteki noktalar tartışılacak olursa, terazinin müspet tarafının ağır bastığını teslim etmek lâzım gelir.

Genel olarak ve büyük ekseriyetle sendikalar ücret müzakerelerinde mâkul davranmışlar ve anlaşmayı imkânsız kılacak talep ve davranışlardan sakınmışlardır. Bugün Türkiye'de, çok çeşitli kollarda 500 ün üzerinde kollektif iş anlaşmasının aktedilmiş olması büyük bir başarı sayılmalıdır. Greve başvuru olduğu haller çok mahdut olmuştur: ATAŞ rafinerisi grevinden başka, açıkça aşırı ve haksız taleplerin neticesi olarak başlayan grevler çok mahdut olmuştur. Yine bir iki istisna ha-

riç (Batman), grevler esnasında işçilerin davranışı iyi olmuş, şiddet hareketlerine başvurulmamıştır. Elde kat'i istatistikler olmamasına rağmen, geçen yıl zarfında elde edilmiş olan ücret artışlarının ortalama olarak, %10 ile %20 arasında bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu nispetler bazılarınca yüksek görülebilir. Gerileyen veya halen duraklamakta olan endüstriler (meselâ tekstil) için, bu nispette ücret artışlarının ağır bir yük teşkil ettiği muhakkaktır. Yalnız, unutulmamak icabeder ki, işçiler müzakereye yıllardanberi birikmiş olan bir tazyikle girmişlerdir. İşçiler, ücretlerinin yıllardanberi diğer gelirlerle nazaran, geri kaldığı kanaatini taşımakta idiler. İşte, grev hakkının tanındığı ilk yıl zarfında, ücret talepleri, bu kanaatin ışığı altında yapılmıştır. Bunun bir defaya mahsus bir tezahür olduğu ve ilerideki senelerde, istikrar şartları devam ettiği takdirde, ücret artışlarının ilk senenin nispetlerinin hayli altında kalacağı tahmin edilebilir.

Lehde kaydedilecek faktörleri gözden geçirdikten sonra düşündürücü olan mevzulara gelelim. Düşündürücü meseleler daha ziyade devlet sektöründe ve bilhassa âmme hizmetleri kollarında meydana çıkmaktadır. Karma ekonominin icabı, devlet hem hakem, hem taraf olarak hareket etmek zorunda kalıyor. Meseleler, devletin özel sektör ile rekabet halinde olduğu kollarda (tekstil, çimento, krom ve linyit gibi madenler istihsalı) değil de, daha ziyade tekel durumunda olduğu kollarda ortaya çıkmaktadır. Son zamanlarda devlet denizyolları ve demiryollarındaki ihtilâflar bunun misalidir. Bu kollardaki işçilerin de umumi harekete muvazi olarak ücret artışları talep etmekte haklıdırlar. Ancak, bu münasebetle iki mesele ortaya çıkmaktadır: Birincisi, zaten geniş ölçüde zarar eden bu teşekküllerin tahammül edebilecekleri zam nispetiyle ilgilidir. Diğeri de bu kollarin ekonomi bakımından, havatî sektörler teşkil ettikleri, bu sektörlerde faaliyet durduğu takdirde, etkilerin bütün ekonomide hissedilebileceği ve hattâ millî güvenlik gibi ekonominin dışında sahalara siravet edeceği hususudur.

Devletin hakem olarak ve umumi bir ücret politikasının yöneticisi olarak ifa edeceği fonksiyon ile iktisadi devlet teşekkülleri sahibi olarak

ifa edeceği fonksiyonu kesin olarak ayırmakta fayda görüyoruz. Grevin serbest bırakıldığı ilk tecrübe yılında, hükümetin bütün ekonomiye şamil olmak üzere genel bir ücret politikası olmadı. Gerek özel sektör, gerek devlet sektörü, kollektif anlaşmalarda aşağı yukarı serbest bıraktı ve müşahede edilen % 10-20 arası ücret artışları vuku buldu. İlk senede böyle bir tatbikatın kabul edilmesini gerektiren sebepleri yukarıda izah ettik. Fakat önümüzdeki senede ücretlerin tamamen başı boş bırakılmıyacağı kanaatindeyiz. Lüzumlu olan birinci şey genel ücret politikasıdır.

Saniyen, bilhassa zarar eden ve âmme hizmetlerini ilgilendiren sahalarda, hükümetin tutarlı bir tarife ve ücret politikası tatbiki gerekir. Ne nispette bir ücret artışına imkân vardır? Bu ücret artışı tarifelerde hangi ayarlamaları icabettirir? Ve nihayet, yine baki kalacak olan işletme açıkları ne seviyede olacak ve nasıl finanse edilecektir? Bu meseleler hükümet ve plânlama seviyesinde ele alınmalı, lüzumlu direktifler gerekli iktisadi devlet teşekküllerine, Denizbank'a ve Demiryollarına verilmelidir. Bu teşekküller de bu direktif dahilinde, biraz aşağı biraz yukarı, işçilerle müzakere etmelidir.

Bugünkü vaziyette, mezkûr teşekküller ne yapacaklarını iyi bilememekte, zarar ettiklerinden ücret ar-

tışlarına mani olmak istemekte, bu yüzden grev tehlikesi başgöstermekte, nihayet hükümet müdahale ederek, ya işçilerin isteklerini yerine getirmekte, ya Bakanlar Kurulu kararıyla grevi tehir etmektedir. Bu politika, çok kısa vadeli durumu kurtarmaktan ibaret olup, uzun vadede sağlam değildir.

Nihayet, hükümet zarar etmeyen iktisadi devlet teşekküllerini, işçilerle müzakereye geniş ölçüde serbest bırakmalıdır. Grev oldu diye, grevi derhal durdurmak maksadiyle işçilerin bütün taleplerinin kabulü için iktisadi devlet teşekküllerini zorlamamalıdır.

Şunu söylemek istiyoruz : Karma ekonomi şartları altında, grev ve ücretler mevzuunda hükümete, hem nihai hakem olarak, hem iktisadi devlet teşekküllerinin sahibi olarak mesuliyet düşmektedir. Bu sahalardaki davranışların sarıh olarak tespiti gerekir. Aksi halde, hem ücretlerin umumi seviyesi arzu edilmeyen şekilde gelişebilir, hem âmme hizmetlerini ilgilendiren sektörlerde huzursuzluk artabilir, hem grev mekanizması, istenildiği şartlar altında serbest olarak işlemeyebilir.

Bu yazıda, belki insicamsız olan bazı teklif ve düşünceler ileri sürdük. Bu düşüncelerle, önemli telâkki ettiğimiz mevzuun ele alınmasına ve üzerinde durulmasına yol açmasını temenni ediyoruz.

Onbeş Günün Notları

Seçimler Öncesi Siyasî Partiler

Bir taraftan A.P. sinin, ciddi muhalefet partisi olması gereken bu partinin gayri ciddi seçim talepleri, diğer taraftan da 1965 senesinin gerçekten bir seçim yılı olması, seçim öncesi partilerimizin durumu hakkında bizi düşünceye sevk etmiştir. Kurucu Meclis çalışmaları, ikiden ziyade partiler ile demokratik rejimi rayına oturtma gayesi etrafında toplanmış olmasına rağmen, karşılıklı itham ve husumetler, vatandaşların iki grup etrafında toplanmasını temin etmiş ve büyük iyi niyetlerine rağmen küçük partiler, arzuladıkları muhtavasit partiler rolünü oynayamadan dağılıp gitmenin eşiğine gelmişlerdir. Belirtmek lâzım gelir ki, bu çözülme ve dağılıştta, memleketin içinde bulunduğu şartların tesirleri inkâr edilemezse de, CKMP ile YTP nin ikinci koalisyon hükümetinden ayrılmaları da, bu partilerin halk efkârı muvacehesinde birçok şey kaybetmelerine sebep olduğu da bir gerçektir.

Şimdi, seçim kanununda yapılması düşünülen bazı değişikliklerle bu partilerin, hiç değilse bir devre daha ayakta kalmaları sağlanmak istenmektedir. Böyle bir kanun değişikliğini istemenin sebepleri arasında, A. P. dışında kalan bu küçük partilerin 1961 seçimlerinden sonra, rejimin istikrarını sağlamaktaki müspet rolleri olmuştur. İtiraf etmek gerekir ki, gerek Y. T. P. ve gerek C. K. M. P., 1961 seçimlerinden sonra meydana çıkan birçok buhranların atlattılmasında, memleket menfaatleri istikametinde müspet davranışlar içinde bulunmuşlardır. Ne var ki, belirli siyasî ve aydın çevrelerde takdirde karşılanan bu davranışlar, her ne bahasına olursa olsun, C.H.P. karşısında yer almağı, büyük bir siyasî idrak sayan A.P. nin elinde çürütülmüş ve değerlerinden çok şey kaybetmişlerdir.

Şimdi genel durum şöyle gözükmektedir: eğer seçim sisteminde değişiklik yapıp da millî bakiye usulü kabul edilecek olursa, küçük partiler bazı merkezlerdeki nisbî ehemmiyetlerini, az bir ölçü içerisinde olsa bile devam ettirmeleri ihtimal dahiline girecektir. Aksi halde ise, bir taraftan C.H.P. ve diğer taraftan da A.P. parlamento temsilciliklerini aralarında paylaşacaklardır. Bu ise, nisbî temsile rağmen iki partili bir siyasî hayata ve onun bütün fertlerine yeniden dönmek olacaktır.

Ancak diğer taraftan şöyle bir mesele daha vardır: Bugün parlamento içinde bir teşkilâta sahip olmamakla beraber, hükümete iştirâkte mühim bir rolü olan müstakillerin takınacakları tavır. Öyle görülmektedir ki, büyük bir ekseriyeti itibarıyla A.P. sinden ayrılmış olan bu müstakiller, artık C.H.P. saflarında yer alacaklar ve

son olarak bu partiye intisap edenlerle birlikte küçümsenmeyecek bir kuvvet olacaklardır. Bunun ise, C.H.P. içerisinde aday olmak bakımından bazı ehemmiyetli problemler ortaya çıkaracak olmasına rağmen, bu partinin, hiç değilse bazı merkezlerde seçim şansını arttıracaktır. Şunu bilhassa belirtmek isteriz ki, C. H. P., diğer partilere ve bilhassa A.P. ye nazaran aday tesbitinde daha büyük bir şansa ve ehliyete sahiptir. Halbuki A. P. si, 1965 seçimlerinde, mahallen teşkilâtı ellerinde tutanlar ise merkezde bulunanlar arasındaki mücadelelerin zararlı neticeleri içerisinde kaynaşacak ve dolayısıyla de bundan zarar görecektir. Ayrıca, parlamento dışı siyasî baskı gruplarının A. Partisi muvacehesindeki tutumları da bu parti bakımından endişeyi mucip bir hal de alabilir. O zaman, siyasî rejimimiz yeniden bazı sarsıntılara muhatap olabilir. Bu partinin memleketi sevk ve idaresinde, sadece bünyevî eksiklikleri değil, aynı zamanda memleket meselelerini ele alış ve idrakteki noksanlıkları, ciddi olarak aydın ve mes'uliyet hissedenden merkezleri düşündürmelidir. Eğer 1965 seçimlerinde A. Partisi lehine bir iktidar değişmesi bahis mevzuu olacaksa, bu takdirde en salihane temennimiz, hiç değilse Kıbrıs meselesinin, bu partinin iktidarından evvel halledilmesidir.

Netice olarak diyebiliriz ki, iki partili bir hayatın, önümüzdeki seçimlerde eşiğine gelmiş olacağız. Kurulmuş olan küçük partiler, 1961 seçimlerinden sonra, ciddi mühim memleket meselelerini halletmede müessir olmuşlardır. Ancak memleketin genel davranışı iki parti halinde bir gelişme göstermektedir. Bu iki parti çekişmesinde, yegâne arzulanan, aklı selim ve iyi niyetin neticede galebe çalmasıdır.

Güvenlik Konseyi Kararı

Gelen ajans ve basın haberlerinden, açıklıkla Güvenlik Konseyindeki tartışmalar hakkında bilgi sahibi olmak mümkün olmuştur. Güvenlik Konseyi, Barış Gücünün görev süresini üç ay daha uzatmaya eğilimli olduğu, daha görüşmeler başlamadan genel bir kanaat olarak belirlemiştir. Bununla beraber görüşmeler çetin tartışmalarla uzamış, ve Barış Gücünün görev süresinin bitmesiyle, neredeyse uç uca bir karar sureti üzerinde anlaşmaya varmak mümkün olmuştur. Çatışma, Arşövek Makarios'un beş maddelik teklifinin mutlaka karar suretinde yer

alması veya hiç olmazsa bu tekliflere karar suretinde atf yapılmasında, Makarios'un Dış İşleri Bakanının ısrar etmesinden çıkmıştır. Türkiye de, eğer Makarios'un teklifi karar suretinde yer alırsa Cumhurbaşkanı yardımcısı, Dr. Fazıl Küçük'ün bildirisinin de karar suretinde yer alması gerektiğinde ısrar etmiştir. Neticede, her iki tarafın da ısrar ettikleri hususa karar suretinde yer verilmemiştir. Şüphesiz bu Makarios için diplomatik bir başarısızlık olmuştur. Ayrıca karar suretinde, Genel Sekreterin Konseye sunduğu raporda belirttiği, Barış Gücünün yetkilerinin yetersizliğine atf yapılmakta, fakat Barış Gücünün yetkilerini artırmak konusunda da kararda bir hüküm yoktur. Ne olursa olsun öteden beri Türkiye tarafından şikâyet konusu yapılan bu hususun, Genel Sekreterin raporunda yer alması ve Konsey kararında da buna işaret edilmesi memnun olunacak bir husustur. Güvenlik Konseyinin karar almasının ne kadar güç olduğu gözönüne getirilirse, bunu bir başarı saymak gerekir, özellikle Kipriano'nun isteklerinin red edilmesi de unutulmaması gerekir. Bununla beraber 4 Mart tarihli karara atf yapılarak, o karardaki maddelerin hükümleri mahfuz tutulmuştur. 4 Mart tarihli kararda ise, Birleşmiş Milletler Anayasasının 2 nci maddesinin, 4 üncü fıkrasına yer verilmiştir. İkinci fıkra şudur, "Bütün üye devletlerin, milletlerarası münasebetlerde, her hangi bir devletin toprak bütünlüğünü yahut bağımsızlığını tehdit etmekten, yahut kuvvet kullanmaktan, yahut Birleşmiş Milletler gayeleriyle bağdaşmayacak diğer davranışlardan kaçınacaklarını" taahhüt etmektedirler. Bu hüküme Arşövek her zaman sığınarak, bizim anlaşmalardan doğan müdahale hakkımızı bertaraf etmek istemiştir. Aynı zamanda 4 Mart tarihli kararda daha çok bir tavsiye mahiyetinde olup, Barış Gücünün yetkilerine dair hükümler yoktur. Barış Gücü, adada nizamı tesiste, Kıbrıs Hükümetine yardımcı olacaktır. Bugün ise fiilî hükümet, Makarios Hükümetidir ve bir çok güçlükler buradan çıkmaktadır.

Adada iktisadî ablukanın, Genel Sekreterin raporunda yer alması, Kipriano'nun bütün ısrarına rağmen kararda, bu ablukanın kaldırıldığıнын yer almaması, aksine bunu suçlayan konuşmaların Konseyde genel olması, Makarios'un bu konudaki cüretini kırarak hususlardır.

Güvenlik Konseyinde beliren bu havanın sonucudur ki, Türk birliğinin baştan beri, Türkiye'nin üstünde ısrar ettiği şartlarla, Barış Gücü Kumandanlığı emrine girmesi kabul edilmiştir. Yani, Türkiye'nin şartları kabul edilmiştir. Değiştirme birliğinin de gitmesi tekerrür etmiştir. Bu da anlaşmalardan doğan haklarımızın teyididir.

Bütün bu gelişmeler adadaki yüksek tansiyonu yatıştırarak ve yakın bir gelecekte ciddi çatışma konusu olacak bazı unsurları, şimdilik bertaraf etmiştir. Ne var ki, adaya gizlice demeğe imkân olmayan, Yunanistan'ın soktuğu on bine yakın kuvvet Barış Gücünün otoritesi dışında kalmaktadır. Bu kuvvetin durumu ciddi olarak düşünülmeğe değer. Bunun hükümetimizce ısrarla söz konusu edilmemesi esrarlı bir durum yaratmaktadır.

İçeride bu miktar bir Yunan kuvvetinin bulunması, Makarios'un sola daha fazla angaje olmasını önleyici bir unsur olarak mı düşünüyor? Bu pek anlaşılmalıdır. Veyahut soldan gelmesi muhtemel bir darbeyi önlemesi ihtimali mi hatıra getiriliyor, yoksa adada Yunanistan'ın elini kuvvetlendirmek suretiyle, gerekirse Türkiye-Yunanistan arasında varılacak bir anlaşmanın yürütülmesini mi kolaylaştıracağı düşünülüyor pek kestirmek mümkün değil. Öyle anlaşılıyor ki, Amerikan seçimlerine ve Birleşmiş Milletler Genel Kurul toplantısına kadar taraflar durumlarını muhafaza etme mücadelesi etmişler, varılan kararla bir çeşit anlaşmaya varmışlardır. Yeni gelişmeler, meseleye köklü bir çözüm, bu tarihlerden sonra olacak ve düşünülebilecektir.

Bütçede Tasarruf

Başbakanlık, her yıl bu aylarda yayınlanması artık bir teamül hâline gelmiş olan tebliğini, geçen hafta içinde devlet dairelerine göndermiş ve 1964 yılına ait cari masraflarda yüzde 10 tasarruf yapılmasını istemiştir. Bu yıl talep edilen tasarruf miktarı, diğer yıllarından daha yüksektir. Gerçekten de, bütçe yılının sonuna yaklaştıkça, devlet giderlerinin devlet gelirlerini önemli miktarda aşacağı anlaşılmaktadır. Bu yılın bütçesinde açığın daha büyük olmasının sebepleri vardır. Herşeyden önce, dış siyasetle ilgili önemli olaylar, bazı devlet giderlerinin artmasına sebep olmuştur. Diğer taraftan, hükümetin teklif ettiği vergi değişiklikleri zamanında kanunlaşmamış, bu yüzden devlet gelirleri tahsilâtı bütçeyle öngörülen seviyeye ulaşmamıştır. Gelir tahminlerinin gerçekleşmemesinin diğer bir sebebi de, yıl başından beri ekonomimizde ortaya çıkan gevşemelerdir. Ekonomide daha geniş bir muamele hacminin gerçekleşeceği ümidine dayanan tahminler, milli gelirin artış hızındaki düşme sebebiyle gerçeklere uyamamıştır.

Sebepleri ne olursa olsun, hükümetin her yıl bütçe döneminin sonlarına doğru tasarruf yoluna gitmesi, bütçe hazırlama tekniği hakkında şüphelerin doğmasına yol açmaktadır. Her yıl devlet giderlerinde kısıntı yapılması, bütçenin hazırlanması sırasında samimiyet ilkesinden uzaklaşılması kanısını uyandırmaktadır. Diğer taraftan, bu yıl yüzde 10 gibi yüksek bir oranda tasarrufa gidilmesi, genel ve katma bütçelerin cari masraflarında 700 milyon civarında bir kısıntı yapılması demektir. Bu kadar geniş bir tasarrufu, bütçe yılının geri kalan beş ayı içinde gerçekleştirmek kolayca mümkün görünmemektedir. Kaldı ki, baş vurulan tasarruf tedbiri, hükümetin genel iktisat siyasetine de uygun düşmemektedir. Gerçekten hükümet, bir yandan ekonomide talep azlığı olduğunu ileri sürerek genişleyici bir para siyaseti uygulamakta, öte yandan kendi harcamalarını kısmağa çalışmaktadır. Bu durumda, tasarruf tedbirinin başarı kazanması hükümetin genel iktisat siyasetine aykırı sonuçlar doğuracak, başarısızlığa uğraması ise hükümetin karşılaştığı mali güçlükleri arttıracaktır.

Dış Borçlarımız

30/6/1963 tarihinde Türkiye'nin dış borçları, faizler dahil olmak üzere, 1.792.242.467 dolara erişmiş bulunmaktaydı. Bu miktarın 1.173.308. 768 doları dövizle, 618.933.699 dolarlık kısmı da Türk lirası olarak ödenecektir. Dış borçlarımızın 2012 yılı sonunda tamamen ödenmesi öngörülmüş bulunmaktadır. Ödeme, faizleri de içine alan yıllık taksitlerle yapılmaktadır. 2012 yılına kadar süren aşağı-yukarı 50 yıllık borç ödeme süresi içinde en büyük taksit 1965 yılına isabet etmektedir. Gerçekten de, önümüzdeki yılda 190.320.742 doları döviz ve — Ereğli Demir Çelik kredisine ait taksitler hariç tutulursa — 10.554.377 doları Türk lirası ile tediye edilmek üzere 200.865.119 dolarlık taksit ödememiz gerekmektedir.

Türk lirası ile ödenecek olan 10.544.377 dolarlık taksit bir tarafa bırakılsa bile 190 milyonluk borç, bir yıllık ihracat gelirimizin hemen hemen yarısı kadar tutmaktadır. İktisadi kalkınmamızı sağlayacak yatırımların dış kaynaklarına şiddetle ihtiyaç olduğumuz bir devirde, yıllık ihracat gelirimizin yarısına yakın bir kısmı dış borçları ve faizlerini ödemeğe ayırmak zorluğundan doğan durumun ağırlığı meydandır.

Ödememiz gereken borç taksitlerinin yüksek oluşu, konsorsiyum eliyle aldığımız dış yardımların önemini çok azaltmaktadır. Gerçekten konsorsiyum, önümüzdeki yıl, geçen yıllardaki kadar kredi açarsa, memleketimizin elde edeceği kredinin net miktarı 15 ilâ 50 milyon dolar olacaktır. Kaldı ki, konsorsiyum, açtığı kredinin hepsini nakit olarak vermemekte, yardımının bir kısmını borç tecili ve ihracat sigortası şeklinde yapmaktadır. Bu sebeple, konsorsiyum kredilerinden Türkiye'ye intikal edecek döviz miktarının, 15-50 milyon dolarından da az olması ihtimali çok büyüktür.

Bu şartlar altında, 1965 yılında memleketimizin iktisadi kalkınmasına dış kaynakların yapacağı yardım çok cüzi olacaktır. Bir taraftan büyüyen dış ticaret açığı, diğer taraftan ağır dış ödemeler, 1965 yılını memleketimiz için çetin bir geçit yapmaktadır. Konsorsiyumu teşkil eden dostlarımızın önümüzdeki yılda yapılacak yardımın miktarını ve şartlarını tesbit ederken memleketimizin içinde bulunduğu güç durumu dikkate almaları temenni edilir. Diğer taraftan, mevcut dış borçlarımızın vâdelerini uzatmak ve faizlerini indirmek için gerekli teşebbüslere geçmek zamanının geldiği de muhakkaktır.

findan harç yönetmeliğinde yapılan değişiklikler, üniversitede okuyanlardan üniversitenin artan masraflarına daha büyük bir pay almak ve devamlı şekilde sene kaybetmelerine rağmen üniversiteden bir türlü ayrılmayan kronik talebeleri yüksek harçlar talep etmek suretiyle tasfiye etmek gayesini gütmüştür. Harçların yükseltilmesi esasının, beş yıllık kalkınma planında öngörüldüğü, hükümet tarafından da doğrudan doğruya olmasa bile dolaylı şekilde desteklendiği bir gerçektir.

Harçların yükseltilmesi kararına muhalefet eden üniversite talebe dernekleri başkanları, harçların yükseltilmesinin Ana yasanın temel ilkelerine ve sosyal demokrasi görüşüne aykırı olduğunu açıklarken harçların indirilmesi yolundaki talepleri kabul edilmezse «hak alınır» düsturuna uyarak fiili bazı hareketlere girişebileceklerini, derslere boykot edebileceklerini belirtmişlerdir. Anayasamızda yer alan eğitim hakkı ilkesinin ve sosyal demokrasi kavramının, her nasıl da üniversite talebesi olan bir kimsenin kabiliyetsizliğine ve tembelliğine rağmen sonuna kadar üniversite talebesi olarak kalacağını öngördüğü yolundaki anlayışın, gerçekle ve insafıla ilgisi yoktur. Ancak normal şekilde eğitim yapan öğrencilere yeni bazı mâli mükellefiyetler yükleyen harç değişikliklerinin öğrencilerin mâli imkânlarını arttırıcı tedbirler alınmadan uygulanmasının eğitimde sosyal adalet teziyle bağdaşamayacağı söylenebilir.

İstanbul Üniversitesi Rektörü, harçlarda yapılan değişikliklerin senato tarafından yeniden gözden geçirilerek bazı indirimler yapılacağını açıklamıştır. Normal şekilde sınıfını geçen öğrenciyi mâli sıkıntıya düşürecek harç yükseltmelerinden vazgeçilmesi tabiidir. Ancak kabiliyetsiz ve tembel öğrencilerin, binlerce kişinin üniversite eğitiminden mahrum kaldığı bir memlekette, ya harçların yükseltilmesi suretiyle veya başka usullerle üniversiteden uzaklaştırılmaları bir zarurettir. Öğrenci dernekleri normal okuyan öğrencileri savunurken ne derece haklı iseler, «üniversiteye giren öğrenci istediği süre orada kalabilir» tezinde de o kadar haksızdırlar.

Bununla beraber, üniversite harçları meselesi gerçekte eğitim sistemimizin bütününü kapsayan hastalığın yeni bir belirtisinden başka bir şey değildir. Eğitim sistemimizin yeniden düzenlenmesi radikal değişiklikler sayesinde ve sağlam prensiplere sıkı sıkıya bağlanmak yoluyla mümkün olabilir.

Üniversite Harçları

İstanbul'da öğrenci harçlarının yükseltilmesi ile ilgili olarak İstanbul Üniversitesi senatosu tarafından alınan karar öğrenciler arasında önemli tepkilere sebep olmuştur. İstanbul üniversitesi harç sisteminde yapılan değişiklik ve buna gösterilen tepki gerçekte eğitim sistemimizde uzun zamandır devam eden hastalığın yeni bir belirtisi olmuştur.

İstanbul Üniversitesi senatosu tara-

İngiliz Seçimleri

İngiltere'de, Parlamento'nun feshinden sonra, 15 Ekim günü yapılacak genel seçimler için mücadele birdenbire şiddetlenmiştir. 13 seneden beri iktidarda olan Muhafazakâr Parti en ufak bir yıpranma alâmeti göstermeden İşçi Partisi ile atbaşı seçimlere girmektedir. 1963 senesinde cereyan eden Profumo skandalının kısmen unutulmuş olması, İngiltere'nin iktisaden kuvvetli ve işsizliğin asgarî bir halde bulunması İşçi Partisinin geçen sene sahip olduğu seçilme şansını azalt-

De Gaulle Lâtin Amerika'da

Cumhurbaşkanı De Gaulle halen Güney Amerika'da 10 memleketi içine alan ve elli küsur nutuk vermesini icabettiren büyük çapta resmî bir ziyarete çıkmış bulunmaktadır. 30.000 Km. katedilecek ve 26 gün sürececek olan bu gezi uzun ve detaylı hazırlıklardan sonra 20 Eylül günü başlamıştır.

Daha geçenlerde ciddi bir ameliyat geçiren 73 yaşındaki Fransız Devlet Başkanı için bu gezi çok yorucu olacak ve alınan çok sıkı emniyet tedbirlerine rağmen kendisinin bir suikaste maruz kalması endişesi gezi boyunca görevlilerin uykusunu kaçıracaktır. Zira Güney Amerika'da Cezayir'den kaçıp yerleşmiş Fransız subayları vardır ve bunlar her türlü çalgınlığı göze alabilecek tiplerdir.

Büyük bir telâsa sebep olan ve yaşlı liderin sıhhi durumunu tehlikeye sokan bu şaşaalı ziyaretin amacı ne olabilir? İngiliz basınına bakılırsa De Gaulle Batı Avrupa'da fikirlerini empoze etmede başarısızlığa uğramıştır. Generalin teklif ettiği gevşek bün-yeli askeri-politik birlik projesi başta Dr. Erhard olmak üzere Müsterek Pazar üyeleri tarafından kabul edilmemiştir. İktisadî entegrasyonda da bir duraklama belirmiş ve Müsterek Pazar tarım, enerji ve taşıma işlerinde henüz bir formüle varamamıştır. İşte De Gaulle Avrupa dışında sağlayacağı başarılarla bunu örtme ve büyük devlet statüsünü muhafaza etme gayreti içindedir. Bütün tantanasına rağmen Lâtin Amerika seyahatini uzun vadede Fransa'ya büyük bir kazanç sağlamayacaktır. Bununla beraber Birleşik Devletlerin hegemonyası endişesi ile sol ve sağ cenah ihtilâlleri içinde çarpınan bu kıta'ya bir Batı Avrupa devletinin elini uzatması mutedil bir alternatif olarak faydalı olacaktır.

Millî bağımsızlık v.s. gibi sözler sarfetmesine rağmen De Gaulle nutuklarında anti-Amerikan görünmemeye gayret sarfetmektedir. Bununla beraber Vaşington'u ziyareti reddeden De Gaulle'un altı ay önce Meksika'ya şimdi de Lâtin Amerika'ya uzun süreli ziyaretler yapmasında az da olsa Birleşik Amerika'ya meydan okuma maksadının bulunduğunu kabul etmek icabeder. Fakat henedense General bu seferki geziye pek eli boş gelmiş benzemektedir - Fransa Meksika'ya 150 milyon dolarlık kredi açmıştır. Sadece teknik yardım ve ticaretin geliştirilmesi vaidleri, Vaşington'un milyarlarına bile bakan dudak büken bu fakir ülkelerde uzun süreli müsbet tesirler icra edemeyecektir.

Müstemlekelerine bağımsızlık tanıyan Fransa'nın Afrika memleketleriyle ticareti gittikçe azalmaktadır. Fransız ihracatının sadece yüzde 4,2'si Lâtin Amerika memleketlerine yapılmaktadır. Bu nisbetin Birleşik Amerika, İngiltere ve Batı Almanya aleyhine olarak artırılması Fransa için hayati bir önem taşımaktadır. Ayrıca İkinci Dünya Harbinden sonra kesintiye uğrayan Fransız-Lâtin Amerikan kültürel ve siyasi münasebetlerinin yeniden canlandırılması De Gaulle'e daha çok taraftar kazandıracaktır.

miştir. Nitekim en son Gallup anketi İşçi Partisine sadece yüzde 2,5 luk bir üstünlük tanımaktadır. Kaldığı diğer bazı anketler Muhafazakâr Parti'nin son günlerde öne geçmiş olduğunu ilân etmişlerdir. Halbuki geçen sene İşçi Partisi yüzde 13 gibi yüksek bir farkla önde gitmekteydi.

Seçim beyannamelerine göz atılırsa iki ana partinin genel prensiplerde birbirlerine fazlasıyla yaklaşmış oldukları derhal göze çarpmaktadır. Başlıca fark metodda ve problemleri ortaya atış şeklidir. İşçi Partisi halk arasında yavaş yavaş cazibesini kaybeden ve hattâ bazı seçmenleri ürkün sosyalist doktrinleri bir yana iterek millileştirme ve iktisadî kontrol gibi sözler yerine ilim ve teknoloji kelimelerini kullanmayı tercih etmiştir. Bazı münferit millileştirme hareketleri hariç İşçi Partisinin iktisadî yönde büyük hamle ve değişiklikler getireceği sanılmamalıdır. Halbuki dış politika ve millî savunma meselelerinde İşçi Partisi Kamınvelt'i Müsterek Pazar'a tercih ederek ve İngiltere'nin müstakil bir nükleer kuvvete sahip olmasını lüzumsuz ve masraflı bularak Muhafazakâr Partiden ayrılmaktadır. Sir Alec Douglas Home iktisadî konulardan çok bu iki sahada Harold Wilson'u altetmeye çalışmaktadır. Ve belki de bu sebeptir ki Wilson'un iktisadî konuların televizyonda karşılıklı tartışılması teklifini reddetmiştir.

İşçi ve orta sınıf halka ucuz konut inşa etme belki de kampanyanın en ehemmiyetli bir konusu olmuştur. Bu arada eğitim meseleleri, teknolojik sahadaki yavaş tempo ve süratle artan arazi fiyatları seçmenin adaylardan dinlemek istediği konular arasındadır.

Favorisi bulunmayan yarışmanın çok az bir farkla iki büyük musabıktan biri tarafından kazanılacağı düşünülürse Liberal Partinin yeni Parlamento'da oynayacağı büyük rol kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Seçim, Muhafazakâr Parti tarafından kazanılırsa, bu başarı, seçimi geriye atma basiretini göstererek seçilme şansının düzelmesini sağlayan Başbakan Sir Douglas Home'a ait olacaktır.

Tokyo Toplantısı

Milletlerarası likiditenin artırılması meselesi, son yıllar içinde dikkatleri üzerine en fazla çeken konulardan biri olmuştur. Bilindiği gibi milletlerarası likidite, milletlerin zaman zaman karşılaştıkları geçici tediyeye muvazenesi açıklarını kapamakta kullandıkları çeşitli imkânların toplamıdır. Bugün bu imkânlar, münferit memleketlerin ellerinde bulunan altın, dolar ve sterlin ihtiyatları ile Milletlerarası Para Fonu'nun açtığı kredilerden ibarettir. Ancak, memleketlerin sahip oldukları altın, dolar ve sterlin ihtiyatları, dünya ticaretinin gelişmesine uygun bir hızla artma imkânından yoksun bulunmaktadır. Gerçekten de, son on yıl içinde dünya ticaret hacmi, yılda ortalama olarak yüzde 5,8 arttığı halde, aynı dönem içinde münferit

memleketlerin ellerinde bulunan altın, dolar ve sterlin ihtiyatları toplamı yılda ancak yüzde 3,3 oranında bir artış gösterebilmiştir. Bu artışın yüzde 2 ilâ 2,5'u altın ihtiyatlarında, yüzde bir civarındaki kısmı da dolar ve sterlin ihtiyatlarında meydana gelmiştir. Milletlerarası likiditenin diğer unsuru olan Milletlerarası Para Fonu kredileri ise, üyelerin katılma payları ile sınırlıdır. Diğer bir deyişle, üyelerin kota adı verilen katılma payları arttırılmadıkça, Milletlerarası Para Fonu'nun kredi açma imkânlarını genişletmesi mümkün olamaz.

Milletlerarası Para Fonu'nun Tokyo toplantısından önce, milletlerarası likiditeyi arttırmak üzere iki teklif üzerinde duruluyordu. Milletlerarası iktisadî münasebetlerde esaslı bir değişikliği ve reorganizasyonu öngören birinci teklife göre Milletlerarası Para Fonu, bir nevi dünya merkez bankası haline getirilmeli ve banka, kaydı para yaratmak suretiyle milletlerarası likiditeyi gerektirdiği oranda arttırabilirdi. Milletlerarası likiditenin bugün için endişe verecek durumda bulunmadığı fikrinden hareket eden teklife göre, Milletlerarası Para Fonu'nun kaynaklarını arttırmak, karşılıklı güçlükleri yok etmeğe yetecekti.

Milletlerarası Para Fonu ile Batı Avrupa'nın 'Onlar Grubu' diye adlandırılan sanayileşmiş memleketleri tarafından desteklenen ikinci teklif, Tokyo toplantısında kabul görmüş bulunmaktadır. Bu suretle, üye memleketlerin Milletlerarası Para Fonu'na katılma paylarının yani kotalarının yüzde 25 oranında arttırılması kararlaştırılmıştır. Tokyo'da alınan bu karar hemen yürürlüğe konursa, gelecek bir yıl içinde Fon'un kaynaklarında aşağı-yukarı 4 milyar dolar kadar bir artış meydana gelecektir. Böylece, Fon'un mali kaynakları 20 milyar dolara yükselmiş olacaktır.

Milletlerarası Para Fonu'nun kredi açma imkânlarında meydana gelen bu artışın, belli bir süre ferahlık sağlayacağı şüphesizdir. Fakat bu tedbirin, ilerde karşılaşılabilecek güçlükleri bertaraf edebileceği söylenemez. Dünyaya altın istihsalı az-çok sabit olduğu için altın ihtiyatlarını süratle arttırmak mümkün değildir. Dolar ve sterlin ihtiyatlarındaki devamlı artış ise, A.B.D. ve Birleşik Krallık'ta tediyeye muvazenesinin devamlı açık göstermesiyle mümkündür. Bu iki memleketin, tediyeye muvazenesindeki açığın sürüp gitmesine müsamaha etmeleri beklenemez. Bu sebeple altın, dolar ve sterlin ihtiyatlarındaki artışın milletlerarası likidite ihtiyacını karşılamaya yapacağı yardım sınırlıdır. Milletlerarası Para Fonu'nun kaynaklarında meydana getirilen artışlar ise, milletlerarası likidite ihtiyacını tamamen karşılayacak durumda olmaktan uzaktır.

Milletlerarası Para Fonu'nun Tokyo toplantısında kabul edilen tedbirler, milletlerarası likidite probleminde daha esaslı çareler bulununcaya kadar geçecek süre içinde karşılaşılabilecek muhtemel güçlükleri karşılamaya yardım edecektir. Fakat her halde, milletlerarası likiditeyi gerektirdiği hallerde ve gerektirdiği oranda arttıracak daha esnek bir sisteme ihtiyaç duyulmaktadır.

İncelemeler

Şelmo - Gölap - Şikeftan - Hasankef

Cahit TALAS

— I —

Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının tesislerini, çalışmalarını ve yeni petrol araştırmalarını görmek ve öğrenmek üzere Diyarbakır üzerinden Batman'a ve oradan da yeni çalışmaların yapıldığı bölgelere kadar uzandım. Bu yazının konusu bu bölgelerde birkaç gün içinde edinebildiğim intibalar. Gördüklerim, üzerimde derin tesirler yaptı. Unutamıyacağım insanlar ve yerler gördüm. Fakat Doğunun meselelerini anlamak için birkaç gün elbette kâfi değildir. Orada bir müddet yaşamak gerek. Bununla beraber meseleler ve detler okadar bariz ve o derece satha çıkmıştı ki görmemeğe ve düşünmemeğe imkân yok.

1. DIYARBAKIR. — Ankara'dan uçaqla yağmurlu ve fırtınalı bir havada hareket ettik. Sabahleyin birdenbire bastıran yağmur tatlı sonbahar havasını silmiş süpürmüştü. Uçağımız bulutlar arasında sarsıla sarsıla yoluna devam etti. Bitmez tükenmez kıraç, ağaçsız dağlardan ve topraklardan geçerek Malatya hava alanına indiğimiz zaman yazı ve güneşi yeniden bulmuş olmanın sevinci içindeydik. Ankara'dan Malatya'ya bir buçuk saatte varmıştık, Malatya'da 20 dakika kaldıktan sonra tekrar havalandık ve 35 dakika sonra da Diyarbakır hava alanına indik. Diyarbakır'da hava Malatya'ya nazaran daha güneşli ve daha sıcaktı. Onbeş yirmi dakika dinlendikten sonra şehre indim.

İki Diyarbakır var. Biri, tarihî surlar içinde kalmış olan ve görünüş itibariyle aşağı yukarı surların yapılmış olduğu devrin hayatını yaşayan Diyarbakır; diğeri de surları yıkarak yeni zamanlara kucak açmaya çalışan ve oldukça muntazam yollara, evlere, apartmanlara ve tesislere ulaşmış bulunan Diyarbakır. Bu iki Diyarbakır'da yaşayan insanlar sevimli, terbiyeli, efendi ve hatırlı. Her zaman yardım etmeğe hazır durum durumdadılar.

Diyarbakır'da iki dil konuşuluyor: Türkçe ve kürtçe. Buraların insanların hepsine türkçeyi öğretmemişiz. Halbuki yüzyıllardanberi birlikte yaşıyoruz. Bu, anlaşılması güç bir hâdisedir. Binaenaleyh Devlet eğitim imkânlarının çoğunu bu bölgeye toplamalıdır. Doğunun bütün meselelerinin başında eğitim meselesi var. Köyler küçük ve dağınk olduğu için yatılı bölge okullarını sür'atle arttırmak belki ilk tedbirlerden birini teşkil edecektir.

Diyarbakır'ın, özellikle surlar içinde kalmış olan tarihî Diyarbakır'ın diğeri büyük bir derdi de pislik. Yollar pis, avlular pis, evlerin içi pis ve sonra bu pisliliğin beslediği kara sinekler, sivri sinekler.. Halbuki güzel Dicle biraz ileriden akmaktadır. Dicle'nin sularından ne temizlik, ne de ürtem için yeteri kadar faydalanılmaktadır. Pislik yüzünden şehirde hâlâ yüzlerce kör insan var. Güzel, sevimli ve talihsiz çocuklar koyu bir pislik içindeki sokaklarda yaşamakta ve her türlü hastalığa mâruz bulunmaktadır. Beraber olduğumuz bir arkadaşım, «Falcı Gürcü Bacı'ya gidlim; falımıza bakturalım» dedi. Gittik. Avlu içinde dört ayak üzerinde oturtulmuş yüksekçe bir yerde Gürcü Bacı namaz kılıyordu. Kadınlar avluda bulgur eliyorlardı. Sarışın, esmer ve kumral çocuklar, yüzleri gözleri kir için de tozlu topraklı ve helâlaların kötü kokular saçtığı avluda oynuyorlardı. Sıraya girdik. Gürcü Bacı namazını bitirdi. Avludan odasına çıktı ve fal bakmasına devam etti. Gürcü Bacı'nın deyişlerine herkes itimat ediyordu. Bu pisliliği, pislik içinde oynayan çocuklar ve gençleri kurtaracak yol gene ancak eğitim olabilirdi. Çünkü pisliliğin zararlarını ve temizliğin faydalarını eğitim yolu ile daha küçük yaşlardan itibaren insanlara anlatmak mümkün olabilir.

Diyarbakır'ın sokakları, kahveleri ve câmi avluları aylak gezen, oturan, boş lâf eden üstübaşı kirli fakir insan-

larla dolu idi. Hasat mevsimi bitmiş, ekinler kaldırılmıştı. Köylerde artık yapacak pek iş kalmamıştı. Yolları, kahveleri ve câmi avlularını dolduranlar daha ziyade köylü kılıklı insanlardı. Çoğu kürtçe konuşuyordu. Bir kısmı da az türkçe biliyordu. Halbuki gerek köylerde, gerek şehirlerde bu insanların yapabilecekleri çeşitli işler var. Yollarını onarabilirler. Okul yapımına yardımcı olabilirler. Okuyup yazma veya boş zamanlarını değerlendirebilecek bir sanat öğrenebilirlerdi. Bunun yanında akar suların faydalanarak bahçe ziraati yapabilirler yahut da besledikleri hayvanları ile daha çok meşgul olarak onların verimlerini artırma yollarını arayabilirlerdi. Fakat bütün bunlar için yardıma, rehberliğe, örgütlenmemeğe ve Devletin en geniş ölçüde ilgisine ihtiyaç vardı. Diyarbakır'da ve Türkiye'nin her tarafında görülen bu açık, kapalı işsizlik devam ettikçe millî bir israf son bulmayacak, niteliği çok fazla olmasa bile en bol olarak malik olduğumuz millî bir kaynağı, beşeri sermayeyi geniş ölçüde atıl bırakmaya devam edip gideceğiz. Doğunun kalkınması bizce her şeyden önce oradaki insan gücünü harekete geçirmekle mümkün olabilir. Bir müddet için verimli olmasa bile devlet, yatırımlarını doğu ve güney doğu bölgelerine teksif etmelidir. Bu bölgelerdeki yaşama, bilgi, okuma - yazma seviyesi daha uzun müddet bugünkü standartlarda kalamaz.

2. BATMAN'A DOĞRU. — Diyarbakır'dan bu düşüncelerin ve intibaların tesiri altında kalarak Batman'a gitmek üzere tren istasyonuna doğru yola koyuldum. Tren üç saati aşan bir gecikme ile geldi. Bu nevi gecikmeler buralarda mütad imiş. Bu sebepten ötürü istasyonda saatlerce beklememek için, yolcular daha önce gecikme hakkında bilgi edinmeden yola çıkmıyorlar.

Diyarbakır istasyonundan trene binebilmek bir mesele oluyor. Tren istasyonuna girer girmez her taraf birdenbire karışıyor. Ortalık bir ana - baba günü halini alıyor. İnenler ve binenler birbirleri ile itişerek kakışarak trenin kapısında karşılaşılıyorlar. Kim kuvvetli ise orada işini beceriyor. Kadınların ve çocukların trene binmeleri bir mesele oluyor. Trene binen insanların bir kısmı yer bulamadığı için koridorlarda ayakta bekliyorlar ve tabiatıyla böyle bir durumda mevki farkı kalmıyor. Herkes nerede yer bulursa orada otu-

ruyor. Biz de binbir güçlük ve yardım edilmek suretiyle trene bindik. Bir buçuk saatlik bir yolculuktan ve Dicle'den, Batman çayından, güzel ovalardan, kerpiç evli köylerden ve kasabalardan geçtikten sonra akşam karanlığında ta uzaklardan rafineri kulesinin ışıkları altından geçerek çok ışıklı bir şehire vardık. Burası Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının yarattığı Batman idi.

Akşam karanlığında bir şey görmeksizin Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının güzel, temiz ve bakımlı misafirhanesine indik. Batman iki kısımdan teşekkül ediyor. Birisi İşletmenin tesis ettiği ve kendi personeli tarafından yönetilen güzel, bakımlı, çiçekli, muntazam yollara sıralanmış ve bahçeleri içindeki evlerden kurulu modern Batman. Burada işletmenin bütün personeli için okul, hastahane, kütüphane ve her türlü diğer sosyal tesisler yer alıyor. Buradan dışarı çıkmamak şartıyla insanlar kendilerini İstanbul veya Ankara'nın bahçeli güzel bir mahallesinde sanabilirler. Fakat ikinci Batman böyle değil. O, başı boş, plânsız ve programsız büyümüş bir Anadolu kasabasının tipik niteliklerini taşıyor. Batman vaktiyle 550 kişilik bir köy imiş. Nüfus şimdi 22.000'e yükselmiş bulunuyor. Ramazan ve Garzan'dan çıkan ham petrolü işlemek için burada, şimdi kapasitesi 800.000 tona çıkarılmış olan bir rafineri kurulmuş. Bu rafineri Doğunun bütün motorlü yakıt ihtiyaçlarını karşılıyor ve her gün artmakta olan ihtiyaçlara cevap vermeğe çalışıyor. Rafineri tamamıyla Türk mühendisleri ve işçileri tarafından idare edilmektedir. Burada çalışan herkes ve özellikle sevk ve idare kademesindeki personel işlerine büyük bir aşk ile bağlanmışlar. Çoğu bir misyoner ruhu ile çalışmaktalar. Büyük bir kısmının buradaki hizmet süresi ortalama 10 yıldan aşağı düşmüyor.

Türkiye Petrolleri Batman'da bu civar için önemli bir çalışma imkânı yaratmış. Bölgeye canlılık getirmiş. Batman'da şimdi işçilere her ay ödenen ücretlerin yekûnu 2.000.000 lirayı aşmış bulunuyor. Şehir, İşletmenin verdiği elektrikten faydalanıyor. Ayrıca İşletme her bakımdan bir okul vazifesi görüyor. Ne yazık ki İşletmenin istihdam imkânları mahdud. Bu sebepten ötürü çalışma arzusunda ve kabiliyetindeki insanların hepsinin talebine cevap veremiyor. Doğuda iş imkânları

yaratmak, her ne pahasına olursa olsun buralardaki insanlara çalışma sahası açarak onların ümitsizliğe terk edilmiş insanların ruh haletleri içine düşmelerine yol açmamak gerek. Doğu şimdi kısmen de küskün insanlar diyarı olmuş. Bizimle meşgul olan, bizim dertlerimizi dinliyen kimse yok diyorlar.

Bir memleketin çeşitli bölgeleri arasında bu derece farklılıklar normal olan bir durum değildir. Batı ile Doğu arasında her bakımdan bir uçurum var. Öte yandan İstanbul ve genel olarak Batı bölgesi Doğunun vasıflı insanını ve servetini kendilerine cezbederek dengesizliği zaman geçtikçe içinden çıkılmaz bir duruma sevk ediyorlar. Binaenaleyh Doğunun kalkınması için özel bir çabaya ve ilgiye ihtiyaç var. İtalyanların kendi güney bölgeleri için 10 yıldan beri uyguladıkları Vanoni Plânını örnek almak suretiyle Doğu ve Güney-doğu bölgelerinin kalkınması için bir plân yapılmasına şiddetle ihtiyaç var. Böyle bir plân vasıtasıyla Doğunun ve Güney-doğunun insan kaynaklarını harekete geçirip yaygın aylaklık ve yarım aylaklık yenilir ve buraların sularından, yeraltı

imkânlarından ve mevcut topraklarından rasyonel bir şekilde faydalanma mümkün olursa, Doğu v Güne Doğu kurtulur. Yirminci yüzyılda bu bölgelerde mağaralar içinde yaşayan insanlar ve otomobili yeni gören çocuklar gördük. Yol yok, okul yok. Hastahane yok. Çalışma imkânları kit. Bu Doğunun kalkınması Devletin kesif ilgisi yanında misyoner insanlara dayanabilir. Ourlarda bu misyoner insanlar var. Fakat sayıları az. Herşeye yetişmelerine imkân yok. Onun için bu insanların çoğaltılması lâzım. Doğuyu anlatmak mümkün değil. Doğu güzel ve alabildiğine güzel. Fakat bakımsız, fakir ve tabiat vahşi kalmış. Doğuyu anlamak ve sevmek ve Doğuda misyoner olmak için onu ve vatani görmek gerek.

Batman'da bir gece kaldıktan sonra petrol araştırmalarının ve sondajlarının yapıldığı Çelikli, Şelmo ve Gölap'a gittik. Ertesi gün de Batı Ramandaki kuyuları gördük. Şikeftan ve Hasankeyf'e uzandık. Buralarda gördüklerim beni çeşitli yönlerden derin tesir altında bıraktı. Bu kısma ait intibalarımı gelecek yazımda anlatmaya çalışacağım.

Dış Siyaset ve Tanıtma

Hamit BATU

Yalta'da Stalin, «Papa'nın kaç tümene sahip olduğunu» sorabiliyordu. İkinci Dünya Savaşını takibeden yıllarda, milletlerarası münasebetler, ders kitaplarında hâlâ bugün okutulduğu şekilde, münhasıran diplomasi yolu ile yapılan temaslarla düzenleniyor; diplomasi ise, memleketlerin iktisadî ve askerî gücüne dayanıyordu. Milletlerarası münasebetlerde daha sonra vukubulan gelişmeler tedricen tamamıyla değişik şartlar ve yepyeni bir dünya meydana getirmiştir. Nükleer silâhların tekâmülü neticesinde Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyetler Birliği arasında husule gelen kuvvet dengesi, iki devî siyasî emellerini kuvvet kullanarak değil, küçük devletleri «kazanmak» üzere bugüne kadar benzeri olmayan tanıtma ve propaganda gayretleri ile gerçekleştirme gayretleri ile gerçekleştirmeğe yöneltmiştir. Daha genel olarak, hemen hemen bütün eski sömürgelelerin bağımsızlığa kavuşması ile, ve «kuvvet dengesinin» yarattığı ortam

içinde, bir dünya kamu oyu meydana gelmiştir. Küçük devletler, iktisadî ve askerî güçleri ile ölçüsü olmayan nüfuz siyaseti takibedebilmişler, ve belirli fikirlerin öncülüğünü yaparak sağladıkları nüfuz sayesinde geniş diplomasi manevralarına başarı ile girişebilmişlerdir. Misal olarak, Yugoslavya'nın, Asya ve Afrika memleketleri nezdinde kazandığı itibar, bu gelişme hakkında bize fikir verebilir: Yugoslavya'nın, «tarafsızlar» üzerinde elde ettiği nüfuzun genişliği ile iktisadî veya askerî gücü arasında bir nisbet aramak bahis konusu değildir, tabii.

Milletlerarası münasebetlerin bu yepyeni şekilleri henüz derinleştirilmemiştir, zannediyoruz. Yepyeni mefhumların tebellür etmesine sebebiyet veren bu gayet hızlı gelişme henüz devam etmektedir. Milletlerarası münasebetler fikriyatı ve hattâ milletlerarası hukuk, bu değişimleri kaydetmek imkânını henüz bulamamıştır. Bu mesele konumuzun dışında kalıyor: burada kısaca te-

mas etmek istediğimiz mesele, bu yeni ortam içinde milletlerarası münasebetlerde «tanıtma»nın aldığı önem ve özellikle Türkiye'nin dış siyasetinde «tanıtma»nın rolü meselesidir.

İkinci Dünya Savaşından sonra, genel olarak dış münasebetlerde «tanıtma»nın rolü konusu üzerinde durmağa pek lüzum yoktur, sanırım: bugün, milletlerarası alanda faal bir siyaset güden büyük devletler, «tanıtma» dâvalarını çözmüş bulunuyorlar. Bu memleketlerin tanıtma faaliyetlerini günü gününe izleyerek, tanıtma felsefelerine nüfuz etmek imkânına sahibiz. Fransa'nın, kültür münasebetleri çerçevesi için de düzenlediği faaliyetlerin, Fransız dış siyasetine ne kadar kuvvetli bir destek teşkil ettiği malûmdur: Quai d'Orsay, yıllık bütçesinin yarısını, «Kültür münasebetleri ve teknik yardım» dairesinin emrine vermektedir. Fransa, bağımsızlığa kavuşan Afrika sömürgelerini, kültürel nüfuzu ile pek sağlam bir şekilde eski «ana vatana» bağlamayı başarmıştır. «La Joconde» un Amerika'ya gönderilmesi, geleneksel bir dostluğa dayanan Fransız Amerikan münasebetlerinin, geçici telâkki edilmesi gereken siyasî güçlüklerin etkisi dışında kaldığını telkin etmek bakımından, büyük tesiri olan bir «geste» teşkil etmiştir. Sovyetler Birliğinin, özellikle yeni bağımsızlıklarına kavuşan memleketlerle kurduğu kültür bağları sayesinde sağladığı imkânlar, kuvvetli siyasî nüfuz tesisini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır.

Türkiye bu harekete katılmalı mıdır? Türkiye'nin menfaatleri, geniş bir tanıtma faaliyetini gerektirmekte midir? Türkiye'nin dış siyaseti de «tanıtma» desteğine muhtaç ise, bu tanıtmanın mahiyeti, muhtevası ve şümulü ne olacaktır? Dünyanın en müreffeh bir memleketi olan ve herhangi bir ittifak manzumesi dışında yaşamağı menfaatlerine uygun gören İsveç, «tanıtma» ya önem vermeyebilir. Her yıl milyonlarca turist celbeden İspanya ve İtalya, yerleşmiş şöhretlerine güvenebilirler: tanıtımları her Avrupa memleketinin okul kitaplarında yapılmaktadır. Avrupa kültürüne yaptıkları hizmetler, bu memleketleri efsaneleştirmiştir. Türkiye'nin durumu nedir?

Türkiye'nin, yeteri kadar kendisini tanıtmadığını her zaman söyleriz. Bugünkü dünyada, tarihî ve toplumsal bünyesine has tamamiyle istisnâ sebepler dolayısıyla, Türkiye için «tanıtma»nın ne kadar hayati bir önem ta-

şadığını belki idrâk etmiyoruz. Diğer taraftan, Türkiye'nin tanıtma meselelerinin ve tanıtma ihtiyaçlarının, diğer memleketlerinkinden tamamiyle farklı olduğunu da iyice anlamamız gerekiyor. «Tanıtma» mızın esaslarını ve gayelerini, ancak memleketimizin tarihî, toplumsal bünyesi, jeopolitik durumu ile ilgili gerçeklerinin derinleştirilmesinden çıkarabileceğiz.

Bu derinleştirmeyi yaptığımızı söyleyemeyiz. Neyi tanıtma gerektiğini iyice bilmediğimiz için memleketimizi yanlış tanıtabiliriz: yanlış tanıtıyoruz da! Millî kültürümüze henüz tam mânâsıyla sahip çıkmadık. Türkiye'nin yaşadığımız dünya içerisindeki yeri ve mevki hakkında da açık ve kesin bir görüşe sahip olmamız gerekmektedir.

**

Yaşadığımız dünyada Türkiye'nin durumu ve mevki tamamiyle istisnâdır ve başka memleketlerinki ile benzerlik aramak mümkün değildir. Türkiye devrimler başararak Avrupa'ya bağlanan bir Müslüman memleketidir. Jeopolitik durumu dolayısıyla Avrupa topluluğuna girmeği arzu etmiş ve Avrupa Topluluğuna kabul edilmiştir. Avrupa Konseyinin yegâne Müslüman üyesidir. Avrupa Konseyinin diğer üyeleri, Avrupa kültürünün ve uygarlığının gelişmesinde herkesçe teslim edilen muayyen hizmetleri olan memleketlerdir: her Avrupa memleketi, bu yoldaki başarıları ile millî bir hüviyet kazanmıştır. Avrupa Konseyi dışında kalan diğer Avrupalı memleketlerin de Avrupa uygarlığı içindeki yerleri mahfuz kalmıştır ve aynı ölçüde Avrupalı sayılmaktadırlar. Finlandiya dediğimiz zaman Sibeliüs hatırımıza geliyor; zihinlerde Polonya'yı en çok bir Avrupa ülkesi yapan Chopin ve Copernic'in Polonyalı olmalarıdır.

Türkiye'nin, Avrupa Topluluğunun içinde lâyık olduğu yeri alabilmesi için, her şeyden evvel Çağdaş Avrupa Kültürüne tam anlamıyla iştirak ettiğini geniş bir tanıtma faaliyeti ile isbat etmesi gerekmektedir. Gerçekte, Çağdaş Türkiye, önemli bir ölçüde, Avrupa Kültürüne «intégré» olmuş sayılabilir: Türkiye bugün çağdaş tiyatro, müzik veya resim sanatlarında bir çok Avrupa memleketleri seviyesine yetişmiştir. Son senelerde, sanatçılarımızın Avrupa'nın muhtelif memleketlerinde elde ettikleri başarılar gayet tatmin edici olmuştur.

Çağdaş sanatımızı tanıtmak üzere yapılan faaliyete muvazi olarak, eski kültür ve uygarlığımızı tanıtmamız ge-

rekmetedir: bu gayet önemli, mahiyeti itibarıyla belki tarihte benzeri olmayan bir dâvadır. Bugün Khmer sanatı, veya Fildişi Sahili Sanatı dünyaca bilindiği ve takdir edildiği halde, Türk Sanatı, Türk uygarlığı, sanat tarihinde yerini alamamıştır; Türk sanatına, uygarlığına tarihteki mevki verilmemiştir. Biz Türkler, bunun sebebini, haklı olarak, yüzyıllar boyunca başka bir uygarlığın temsilcisi olarak, Avrupa'ya karşı yaptığımız mücadelenin yarattığı peşin hükümlerde arıyoruz. Ancak biz de Selçuk uygarlığının zenginliğini, Selçuk sanatının zarafetini, Türk süsleme sanatlarının kesin özelliğini ve genel olarak Türk Kültür ve sanatının diğer üslûplara kıyasla orijinalitesini ve anlamını, henüz keşfediyoruz ve bir kül olarak, eski uygarlığımızı tanıtmak için geniş ölçüde bir gayret sarfetmiş değiliz. Avrupa ile münasebetlerimiz bakımından, yani Avrupa Topluluğu içinde yerimizi alabilmemiz bakımından, çağdaş sanatımızı göstermek, genç virtüozlarımızı dinletmek, genç ressamlarımızın eserlerini teşhir etmek kâfi gelmeyecektir. Türkiye'nin, eski bir kültür memleketi olduğunu de isbat etmemiz lâzımdır: memleketimize has üslûpların tanıtılması, bize nihayet bir hüviyet verecektir. Bu hüviyetten mahrum kaldığımız müddetçe, Avrupa Topluluğu içinde, hattâ ittifak manzumeleri içinde sağlam bir mevkie sahip olamayız.

Gerçekte, Avrupa Topluluğu içindeki yerimizin özelliği ve önemi şudur ki içtimâî ve kültürel alanlarda da Türkiye, Avrupa ve Asya arasında bir bağ teşkil etmektedir: bu bakımdan Türkiye'nin durumu istisnâdır. Memleketimizin, gerçek kültürel hüviyetinin bu iki veçhesi ile Avrupa topluluğunda yer alması, Avrupa için, dünya için önemlidir: ancak bu önemin herkesçe idrâki ve kabulü, herşeyden evvel bizim, millet olarak, kendimizi daha iyi tanıtmamız ve tanıtmamızla mümkün olacaktır.

Meseleyi daha da derinleştirmek gerekiyor. Çağdaş Türk Sanatı eski Türk sanatları...; memleketimizin «Kültürel hüviyetini» yapan başka unsurlar da mevcuttur. Anadolu toprakları kadar, değişik uygarlıklar taşımış ülke mevcut değil dünyada! Bu uygarlıkların çoğu, Türklerin, Anadolu'ya yerleşmesinden evvel doğmuş ve ölmüşlerdir; çeşitli tarihî çağlarda birbirinden farklı kültürler yaratmışlardır. Ancak, aynı topraklardan doğmuş olmaktan,

bu uygarlıklar müşterek nitelikler hattâ değişmeyen nitelikler de taşımaktadırlar. Başka ülkelerde olduğu gibi, Anadolu'da yeni uygarlıklar kuran kavimler, tahrip ettikleri eski uygarlıkları kısmen tevarüs etmişlerdir. Bugünkü İngilizler, Keltler tarafından inşa edilen «Stonehenge» tapınağını milli bir anıt sayıyorlar. Etrüsk uygarlığı bugünkü İtalya'nın öz malıdır. Aynı mânada ve aynı derecede, memleketimizde doğan ve yaşayan eski uygarlıklar, Türkiye'nin eski uygarlıkları, «Anadolu uygarlıkları»dır. Dikkati çeken bir nokta, bütün bu uygarlıklar Batı'dan ve Doğu'dan gelen tesirlerin çarpışmasından doğmuş, Batı ve Doğu etkilerini mezceden birer kültür yaratmışlardır. «Küçük Asya», her tarihî çağda, aynı zamanda «Küçük Avrupa» hüviyetini taşımıştır. Kanaatimizce, Türkiye'nin tanıtılması, aynı zamanda «Anadolu uygarlıklarının» tanıtılmasıdır. Bu uygarlıkların değişmeyen nitelikleri, bugünkü Türkiye'yi de izah eder. Türkiye'yi aynı zamanda «Anadolu uygarlıklarını» doğuran ve yaşatan memleket olarak tanıtmamız gerekir.

Bu, kazanılması imkânsız olan bir dâva değildir. Bu yıl içinde Avrupa'nın çeşitli kültür merkezinde açılan ve özel bir itina ile takdim edilen bir Anadolu Arkeolojisi Sergisi münasebetiyle çıkan yazılarda şu tarzda ifadeler görülmektedir :

«Son keşifler ile prehistorik ve protohistorik Anadolu artık bir büyük kültürel ve dinî merkez mahiyetini almıştır. Son beş sene zarfında bütün bilgilerimizin âni bir şekilde, topyekûn yenilenmesine şahit olduk.»

(Les Lettres Françaises, Paris)

«Bu eski Türkler (Etiler) savaşçı olmaktan fazla diplomatlar. Romalılardan çok önce, savaşçı olmaktan fazla hukukçu idiler (bununla beraber savaş arabalarından korkulurdu). Yıkamak değil kendilerine bağlamak isterlerdi, köle değil tebaa isterdi. Titiz bir dikkatle hazırlanmış, uzun tarihsel öndeyişlerle başlayan açık anlaşmalar üzerine kurarlardı hâkimiyetleri, Etilerin güçlülüğü ve diplomasi sezgisi insana Atatürk'ün davranış özelliklerini hatırlatıyor...» (La Cité, Bruksel)

Avrupa memleketleri arasında ve genel olarak Batı Topuluğu içinde bir mevki almamız, bu dâvaların çözümüne bağlıdır. Bu dâvaların çözümü ise,

ancak Asya memleketleri ve genel olarak «yeni bağımsızlıklarına kavuşmuş» memleketler gözünde tabii mevkimizi almamız ve itibar kazanmamızla mümkün olacaktır.

Müslüman memleketlerinde, hattâ genel olarak Asya ve Afrika memleketlerinde, Türkiye'ye karşı geniş ve fakat tatmin edilmeyen bir ilgi mevcut olduğu bizce pek bilinen bir keyfiyet değildir. Bu ilgiyi söndürmek için, bilecek veya bilmeyerek, bir hayli de gayret sarfetmiş bulunduğumuzu söylemek yerinde olur. Müslüman memleketleri ile yüzyıllar boyunca aynı kütürü paylaştık : İslâm sanatının bir çok alandaki en mükemmel eserlerini Türk Kültürü yaratmıştır. Bu müşterek kültür mirası yanında, bir Müslüman memleketi olarak başardığımız devrimler de, aynı yolu izlemekte veya izleyecek olan Müslüman memleketlerle bizim aramızda, kuvvetli bir bağ teşkil etmektedir. Çağdaş Türkiye'nin, ortak bir kültürün anıları ile ve kültür alanındaki devrimlerinde elde ettiği başarılarla, dünyanın Müslüman memleketlerinde manevî bir varlık göstermesinden tabii ne olabilir? Daha geniş bir çerçeve içinde, Asya ve Afrika memleketlerinde, Atatürk'ün hâtırasının bize karşı derin ilgi ve sevgi yaratmasına kâfidir : yeter ki biz bu hâtırayı canlandırmayı başaralım!

Bugünkü eksikliklerine rağmen Türkiye, bu memleketlerin bir çoğu için, birçok alanda örnek olabilecek başarılar sağlamıştır : Ne olursa olsun, Türkiye'nin denemelerinin, bu memleketler için büyük önem taşıdığı bir gerçektir. Millî mücadele destanı ve Atatürk'ün kişiliği, başardığımız hamlelere müstesna bir mâna vermekte ve duyguları ve muhayyeleyi de tahrik eden bir ilgi uyandırmaktadır. Bizim, Cumhuriyet devrinin başarılarını dışarıda tanıtmak hususunda gösterdiğimiz çekingenlik, eksiklikimizin acı müşahedesinden ileri gelmektedir belki. Hiç olmazsa kısmen. İçerde, kusurlarımız üzerinde ne kadar dursak yerindedir. Dışta, başarılarımızı göstermek gerekir : bunlar, yaşadığımız dünyada, sınırlarımızı aşan bir önem ve anlam taşımaktadır.

Bu memleketlerin büyük çoğunluğu ile, millî menfaatlerin çarpışmasından doğan siyasî anlaşmazlıklarımız mevcut değildir : bu memleketlere karşı siyasetimiz, yukarıda kısaca tesbite çalıştığımız esaslara dayanan bir tanıma ve dostluk siyaseti şeklini alabil-

melidir. Bu memleketlerde kazanabileceğimiz itibar, Batı Topuluğu içindeki mevkimizi de kuvvetlendirecek, ve Türkiye'nin batılama gayretleri ve Batıya müteveccih siyaseti hakikî anlam ve etkisini bulacaktır.

**

Yukarıda ileri sürülen görüşler faraziye ibaret sayılmayıp gerçeklerin ifadesi kabul edilecekse, «Bugünkü dünya şartlarında Türkiye'nin milletlerarası münasebetlerde gerçek yerini alması ve dış siyasetinin başarı kazanmasının, tarihinin incelenmesi ve derinleştirilmesi çabalarına ve belirli esaslara göre dışta lâyık veçhile tanıtılması gibi faaliyetlere bağlı olduğu» şeklinde, şaşkıncı bir hükümle karşılaşıyoruz. Belki yaşadığımız dünyada Türkiye kadar, istikbali «tanıtma» ya bağlı bir memleket mevcut değildir. Milletimiz kadar, tanıtmaya allergis'i olan bir millet bulunmadığını da rahatça söyleyebiliriz. Dış meselelerimizi, topyekûn bir tanıtmaya hamlesi içinde halletmemizi, dış münasebetlerimizi, tanıtmaya doktrinimizin icaplarına göre ayarlamamız gerekiyor.

Tanıtmaya dâvamız burada da bitmiyor. Türkiye'nin iktisadî kalkınmasının, büyük ölçüde turizmin gelişmesine bağlı olduğu gerçeğini, bir takım tereddütlerden sonra, kabul etmiş bulunuyoruz. Turistik tanıtmamızı, daha çok güneş, deniz, manzara olarak düşünmeğe ve düzenlemeğe eğimliyiz. Eski eserlerimizi göstermeğe de gayret ediyoruz. Ancak, bunların değerlendirilmesini bir çok hallerde yabancılara bırakıyoruz. Bunların büyük kısmı yabancılar için, bizimle ilgisi olmayan eski uygarlık kalıntılarıdır. Turizmin bu şartlarda gelişmesinin, bir bakımdan, aleyhimize neticeler yaratabileceğini gözönünde bulundurmalıyız!

Yukarıda açıklandığı anlamda, «Anadolu Uygarlıkları» kavramını kabul ettirmeliyiz. Dikkat edilmelidir ki büyük turizm memleketleri, beşer hâttarında v muhayyelesinde derin iz bırakan uygarlıkların beşiği olan memleketlerdir. İnsanlık tarihi, bu memleketleri zihinlerde efsaneleştirmiştir. Yunan turizmi, Akropol'un etrafında gelişmiştir. Yüzbinlerce Amerikalı her yıl Magna Carta'nın memleketi olarak tanıdıkları İngiltere'ye akın etmektedirler. İngiltere, Yunanistan, İtalya, İspanya gibi Türkiye büyük turizm memleketi olacaksa, bizim de «Anadolu Uygarlıkları» efsanesini yaratmamız gerekecektir.

Turizm Hamlesinde Vazife Taksimi

Adnan ÖZAKTAŞ

Çok şükür bu günleri de gördük. Turizmin millî ekonomimize sağlayacağı faydayı artık küçümsiyenimiz kalmadı. Yabancı memleketlerdeki işçilerimizin tasarrufları ile turistlerin bırakacakları dövizler yepyeni iki hizmet ihracı olarak çok yakında dış tediye muvazenemizde müsbet bir rol oynayacak ehemmiyettedir.

Yüksek Plânlama Kurulu 1965 senesi için Kalkınma Plânında öngörülen miktarı yüzde 78 arttırarak turizm sektörüne 308.300.000 lira tutarında bir yatırım yapılmasını uygun görmüştür. Detaylı olarak başka bir yazımızda inceleyeceğimiz bu yatırım hacmi Devlet Plânlama Teşkilâtı mensuplarının realist tutumları sayesinde mümkün olmuştur. Bakanlar Kurulundan fazla bir değişikliğe uğramadan geçeceğini tahmin ettiğimiz bu rakam Büyük Millet Meclisi bütçe müzakerelerinde de tasvip görüp kolayca kabul edilecektir.

Bununla beraber, sadece kamu sektörünün bol yatırım yapması ve özel sektörün de yeter krediye sahip olmasıyla dâva halledilmiş olmayacaktır. Başka bir deyimle turizm, otel - yol - tanıtma - eğitim formülü ile hemen hâl yoluna girecek basit bir dâva değildir. Öyle olsaydı bir iki otelcilik okulu, bol kredi ve bir reklâm firması ile problem çözülür ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığına da lüzum kalmazdı. Turist renkli ve ikna edici broşürümüze inanın, güzel asfalt yollarımızda arabasını sürerek, tatilini geçirmeyi plânladığı kasabamıza gelip otelimize yerleşir ama büyük problem de ondan sonra başlar. Daha ilk andan itibaren sokağın pisliği, kokusu ve gürültüsü, kasabanın voltajı düşük elektriği, uykusunu kaçıran sivrisineği; 24 saat çalışmayan telefonu, susuzluğu velhasıl her beledi hizmet noksanlığı turistini asâbını bozmaya başlayacak ve kalış süresini kısaltmasına sebep olacaktır. Temiz bir lokanta, bir iki eğlence yeri, kuru temizleyici ve kolacı, parasını bozacak bir banka, hatıra eşyası ve kartpostal satan bir yer, arabasının ayarlı olduğu oktanlı benzini satan bir istasyon, ihtiyaç halinde müracaat edeceği bir doktor gibi her medeni kasabada bulunması icap eden zaruri ihtiyaç-

lar turistini emrine âmâde kılınmalıdır. Plâj tesislerine kavuşturulan kumsallar, tanzim edilmiş tarihî ve arkeolojik harâbeler, muntazam turlar yapan seyahat acentaları, bilgisi ve lisanı yeterli rehberler, yollar boyunca piknik ve temaşa yerleri, kara ve su avcılığı imkân ve kolaylıkları ve millî parklar turistini anyacağı ve istifade edeceği şeylerdir. Turist, aradığı yerleri gösterecek işaret levhaları, yardımını isteyeceği bir trafik polisi, turistik bilgi edineceği ve lisanını konuşan bir danışma bürosu, buzlu koka-kola veya gazoz içeceği bir satıcı, mektubunu atacağı bir posta kutusu ve daha neler neler ister. Bulamazsa üzülür, sıkılır ve memleketine dönünce menfi propagandamızı yapar.

Turist tatilini geçireceği şehrin veya kasabanın misafiridir. İnsanlarıyla tanışmak ve konuşmak ister. Gülümseyen, hareketlerini ve kıyafetini hoşgören halkı sever. Kendini soymaya kalkan şoför, bavulunu zorla kapamamal, servis bilmeyen garson onu yıldırır, usandırır ve kaçıtır.

Bütün bu hususlar turizm kalkınmasının otel ve yol inşaatı dışında bir çok unsurları ve problemleri olduğunu göstermektedir. Bu çok veçheli hazırlığa bütün Türkiye sathında girişmenin imkânsızlığı karşısında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı çok isabetli bir kararla 1965 senesi boyunca gayretlerini taksif edeceği turistik merkezleri ehemmiyet derecelerine göre tasnif edip ilgililere dağıtmış ve fiziki alt yapının hazırlanması ve yüzleri bulan tedbirlerin yerine getirilmesi hususunda bütün bakanlık ve mahalli idareleri yardıma çağırmıştır. Turizm ve Tanıtma Bakanlığının görüşüne göre 1965 yılı bir hamle ve hazırlanma yılı olacak ve 1966 sezonu için Türkiye en az yarım milyon turisti kabûle hazır hale getirilecektir. Bu hazırlanma safhasında alınacak tedbirlerin ve yapılacak işlerin yüzde doksanı başka bakanlıklar ve mahalli idareler tarafından yerine getirileceği düşünülürse girişilecek koordinasyon faaliyetinin kesafeti kolayca tahmin edilebilir. Daha şimdiden Turizm ve Tanıtma Bakanlığında memur başına isabet eden telefon mükâlemesi miktarı normalin çok üstündedir. E-

kim arında başlayacak «Turizme Hazırlama Kampanyası» na hazırlık olmak üzere Bakanlık telefon ve motörlü araç ihtiyaçlarını gidermeye çalışmakta ve koordinasyon işlerinde birinci derecede rol oynayacak şubelerini takviye etmektedir.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığını en fazla ümitsizliğe düşüren husus bazı turistik merkezlerdeki belediyelerin mâli takatsizliğidir. İller Bankasına karşı borçlanma kabiliyeti olmayan bu belediyelere sür'atle kredi imkânları sağlanması problemi üzerinde bazı çalışmalar yapılmaktadır. Bu engele turizmin icaplarını sezip bunları çözüme kabiliyetinde olan Belediye Başkanlarının sayıca azlığını da ilâve etmek gerekir. Aynı yetersizliğe birçok vali ve kaymakamlar arasında da rastlanmaktadır. Budurum karşısında mülkiye âmirleri, belediye başkanları, emniyet müdürleri ve muhtarlar için bölge bölge açılacak ikişer üçer günlük seminerler çok faydalı olacaktır. Bu arada gruplar halinde onar günlüğüne Avrupa'ya görgü gezilerinin tertiplenmesi de düşünülmektedir.

Bugün bir numaralı turistik merkezimiz İstanbul'da belediye bir işaret levhasını çakamayacak, en önemli âbideleri aydınlatamayacak ve turistler için Sultanahmet'te temiz bir tuvalet tesis edemeyecek kadar acz içindedir. Ve ya turistik bir merkez olma yolunda kendini organize edememiştir. Diğer Belediyelerimizin İstanbul'dan daha iyi durumda olduklarını iddia edecek değiliz. Halbuki turizme hazırlanmada Belediyelerimiz baş rolü oynayacaklar ve özel sektörü harekete geçirecek başlıca unsur olacaklardır. Küçük merkezlerde tek bir şahıs, Belediye Başkanı veya Kaymakam büyük işler becerir. Turizm yönünde büyük gelişmeler kaydetmiş böylesine kasabalarımız mevcuttur. Bu bakımdan turistik potansiyeli yüksek kasabalarımıza görgülü ve heyecan sahibi mülki âmirlerin tâyininde Turizm ve Tanıtma Bakanlığının ısrar etmeli; beceriksiz ve heyecansız kimselerin sorumlu mevkilerde işleri dondurmasına meydan verilmemelidir.

Bakanlıklar seviyesinde de turizm kalkınmasının hakikî mahiyetinin iyice anlaşılması olduğu söylenemez. Hâlâ bu dâvanın sadece Turizm ve Tanıtma Bakanlığının tek başına çözeceği bir iş olduğuna inanan devlet adamlarımız mevcuttur. Halbuki Turizm ve Tanıtma Bakanlığının bir koordinasyon ünitesidir.

Bu arada turistik plânlama, denetleme, turizm endüstrisine kredi temin etme ve turistik tanıtma görevlerini de yapmaktadır. Turistin hudut kapısında karşılaşması, her türlü emniyeti, tıbbî ihtiyaçları, nakil vasıtalarından istifadesi, kendisinin ve arabasının sigortası, aldatılmadan alış - veriş yapabilmesi gibi sayısız yüzleri bulan ihtiyaçları diğer Bakanlık ve teşekküllerin vazifeleri arasına giren hizmetlerdir. Kendi vatandaşlarına mâli imkânsızlıklarla bu hizmetleri sağlayamayan devlet mekanizmasından şimdi aynı hizmetleri turistlerin hatırı için kurmasını istemek durumundayız. Görülüyor ki turizm kampanyası içinde memleketimizin medeni çehresini değiştirme çabası vardır. Birçok kasabalarımız turistik değerlerini Turizm ve Tanıtma Bakanlığına beğendirmeye çalışarak medeni ihtiyaçlarını temin etmede destek aramaktadırlar.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı son bir sene boyunca giriştiği koordinasyon çabasında küçümsenemeyecek bir mukavemetle karşılaşmış, en basit tedbirlerin alınması aylarca yazışmaları ve sayısız toplantıları icabettirmiştir. Hudut kapılarının hâlâ tanzimiyle uğraşılması, yüksek oktanlı benzinin bir türlü satışına müsaade edilmeyişi, gümrükten muaf mağazaların faaliyete geçemeyişi, millî sarayların bir müze gibi hergün turistlerin ziyaretine açılmayışi gibi daha bir çok tedbir bu mukavemetin ve turizm kampanyasında ayak sürçmenin birer nümunesi olarak zikredilebilir. Bugün hâlâ Denizcilik Bankası ve Türk Hava Yolları ticari zihniyetten yoksun gelişemeyen müesseseler olarak Türkiye turizmine faydalı olmaktan uzaktırlar. Yapılan rezervasyonları hiçe saymak ve yer ayırtmak üzere gönderilen mektuplara cevap vermemek gibi yabancı turistlerin aklının almıyacağı lâübalilikler, sadece Türkiye'de, ve bu iki müessesenin acentalarına mahsus sorumsuz davranışlardır.

Bir vilâyetin valisi, müze müdürü, turizm bürosu, turizm derneği, Karayolları Bölge Müdürü daha saymakla bitmeyen birçok sorumluları vardır. Buna rağmen aynı ilde dünyaca bilinen bir arkeolojik harabe yolunun işaretini çıkarmak için Ankara'da bir düzine bakanın iştirâk ettiği Bakanlıklararası Turizm Koordinasyon Kurulundan dört bir tarafa emirler göndermek icabettiği.

Sözün kısası memleketimizi turizm hazırlamada problemlerin ve eksikliklerimizin tam bir envanteri yapılmış ve bunları kimlerin çözeceği de tesbit edilmiştir. Bütün dâva, bu kampanyada seyirciliğe paydos deyip herkesi vazifesini yapmaya zorlamaktan ibarettir. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Ekim ayında başlayacağı kampanya ile 1965 turist sezonu için bütün memleketi vazifeye çağırma hazırlıkları içindedir.

Kıbrıs Buhranı kapanır ve başka bir siyasi buhran da olmazsa 1965 sezonunda Türkiye'ye gelecek turist sayısı 500.000 rakamına çok yaklaşacaktır. Eğer önümüzdeki sekiz ay içinde gerekli gayreti göstermez ve önceliği haiz merkezleri turizme hazırlıyamazsak turizm gelirine bağladığımız ümitler sönüp gidecektir.

İnşa halinde olan 60 kadar otel ve motelin ikmalî ile Türkiye'de turistle-

re arz edilebilecek yatak sayısı 1965 Mayıs ayına kadar 15.000 rakamına yaklaşacaktır. Mevcutlar ve Turizm ve Tanıtma Bakanlığının önümüzdeki sene inşa ettirecekleri ile memleketimizin kamp yatak kapasitesi 10.000 rakamına erişecektir. Buna, Bakanlığın bu sene kredi ile destekliyeceği pansiyon odalarını da dâhil edersek 27-28 bin yatakla 1965 turist sezonuna gireceğiz demektir. Bu rakama bütün leyli mektep yatakhanelerini ve yurtları içine alacak yeniden organize edilecek Hostel Zincirindeki yatak sayısı dâhil değildir.

1965 Turist sezonu hazırlık kampanyası yeni kurulan Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ve enerjik Bakanı için çetin bir sınav mahiyetinde olacak ve fakat başarıya ulaşıldığı takdirde 1965 yılı Turizm Kalkınmamızda daima hatırlanacak bir sene olarak zihinlerde yer edecektir.

Türkiye Konut Problemine bir Bakış

A. A. DEMİRER

A. A. Demirer'in yayınladığımız bu yazısının kısaltılmış bir şekli 24/9/1964 tarihli Milliyet Gazetesinde de yayınlanmıştır. Konut meselesinin çözümünde geliştirilmesi gereken en önemli unsurlardan birisinin inşaat tekniği olduğuna Forum da inanmaktadır. Bunun için sağlam yönde yapılacak her incelemeyi, bu bir başlangıç bile olsa, iyi karşılamak istegindeyiz!

Yazımıza başlarken ilk önce, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânımızdan konut meselesi ile alakalı parçalar nakil edeceğiz. Mevzu bahis plânın 6. bölümünde memleketimizin konut meselesi ele alınarak birtakım tedbir ve plânlardan bahis edilmektedir. Lüks konut yapımının kısılmasının ve sağlık bakımından sakıncası olmayan en ucuz halk konut tipinin seçilmesiyle daha çok sayıda konutun yapımı ve daha geniş kitlelerin barındırılmasını sağlamak hedef olarak alındığı, aynı zaman da düşük kirali halk konutları yaparak kiranın, özellikle dar gelirli ailelerin imkânlarını zorlayıcı etkisini azaltmak, gecekondualarda barınanların sayılarını düşürmek ve bazı gecekonduaların durumlarını ıslah etmek ve diğerlerini de tamamıyla ortadan kaldırmak kararına varıldığı bildirilmektedir. Konut meselesiyle ilgili diğer bir nokta da, hem çok sayıda konut ünitelerinin ta-

mamlanmasına olan ihtiyacın farkına varılması, hem konut yatırımlarının 1960 seviyesinin üzerine çıkarılmamasına ait verilen karardır. Bu duruma göre yatırımlar: G.S.M.H. içinde % 3.6 olarak kalacak ve genel yatırım hacminin içinde % 20 den fazla bir miktarda olmayacaktır. Ayrıca bu yatırımların önemli bir kısmının halk tipi konutlar için olması şart koşulmuştur. (İktisadî Kalkınma Plânı, sahife 430, tablo 341 ve 343).

Aşağıdaki paragraflarda, bu bahislerle ilgili plân esaslarını veriyoruz:

«... Konut yapımı olduğu gibi, hem daha geniş, daha lüks olsun şeklinde sürüp giderse, ihtiyacı karşılamak için bu işe bugün ayrıldandan daha çok para lâzımdır. Bugünkü konut yatırımları yılda iki milyar TL. civarındadır. Günün şartları ile ihtiyacın karşılanması ancak bu yatırımın % 70 arttırılması ile mümkün olur, bu ise öteki sektörlere

gerekli yatırımın yapılmaması sonucunu verir. Yani öteki sektörlerin gelişmesi engellenmiş, başka bir deyimle, kaynaklar kötü kullanılmış olur...»

«... Bu bakımdan konut yatırımları, genel yatırım hacminin % 20 si kadar tutulmuştur. Bu oran yatırımların sektörler arasında dağılımında en yüksek seviyeyi ifade etmektedir...»

«... Konut yapımının bugünkü yürüyüşle elde edilen konut birimleri, nitelik ve sayı bakımından ihtiyacı karşılayamamasının nedenlerinden bazıları aşağıdadır :

1. İnceleme ve araştırmaların yetersizliği,
2. Standardların yokluğu.
3. Arsa, yapı, kira ve barındırma politikalarının bulunmaması.
4. Yatırımların çoklukla lüks konutlara yönelmesi ve bunu önleyici tedbirlerin alınmaması...»

«... Bu böyle gittiği takdirde ihtiyaçlar hiçbir zaman karşılanamayacak şehirlerde gecekondular artacak, aile gelirlerinin önemli bir kısmı kiraya gidecektir. Ayrıca lüks konut ve gecekonduların ayrışımından ortaya toplumsal dengesizlikler çıkacaktır...»

«... Yapılan yatırımla bugünkü konut ölçüleriyle ihtiyacı karşılamak mümkün olmayacaktır. İhtiyacı karşılayacak kadar yatırım yapmak yoluna gidilirse, aslında çok yüksek olan konut yatırım hacmi daha da kabarak kaynakların kötü kullanımına yol açacaktır. Kaldı ki kaynaklarımızın bu kadar büyük bir kısmını bu alana ayırmayız...»

II

1960 senesinde hükümetimizin davetlisi olarak yurdumuza gelen Prof. Dr. Ing. E. h. B. Wedler, «Türkiye'de büyük bir mesken inşaatı programının tatbikatı ile ilgili Yapı Malzemeleri ve Yapı Tarzları Konusunda Rapor» adı altında hazırladığı çok ilgi çekici rapordan Türkiye konut inşaatı ile alakalı birkaç mühim noktaya aynen veya özetlenerek nakil edilecektir :

Prof. Wedler ilk olarak senelik nüfus artışının % 3 ve hattâ bunun üstünde olduğu ve hâlihazırda kullanılan usullerle senede ancak azami 50.000 konut ünitesinin tamamlanabildiğini ve bu sayının memleketimizdeki senelik ev talebinin çok altında olduğunu ve yurdumuzda inşaat endüstrisinin senede 250.000 ilâ 300.000 ev ünitesi arz etmesi gerektiğini beyan etmiştir. Aksi halde gayet yaygın olan gecekond

tipi evlerin daha artacağını ve bu tip konutların çağdaş yaşama standartları ile mukayese edilmeyecek kadar kötü olduğunu belirtmiştir. İnşaat endüstrisinin kapasitesi ni şimdiki durumundan beş kat daha arttırmanın ancak bir «Start (Başlangıç)» devresinden sonra mümkün olabileceğini, zira böyle bir değişikliğin çeşitli organizasyon değişikliklerini icap ettireceğini açıklamıştır. Prof. Wedler devamla, büyük prefabrikte aksam ile inşaatın Türkiye için gayri iktisadî olacağını zira böyle bir sistemin (betonarme aksam) :

«... Benim fikrimce, önemli yatırım masrafları ile, meselâ vinçler gibi lüzumlu makina ithalinin icap ettirdiği döviz ihtiyacı, montaj yapının Türkiye'de tatbik edilmesine karşı koyan faktörlerdendir...» demekte ve devamla,

«... Bundan maada Türkiye'de işçi gücü kıtlığı mevcut olmadığından ve bilindiğine göre ücret seviyesinin de pek yüksek olmadığından...» bu tip inşaatın memleketimiz için gayri iktisadî bir sistem olduğu gibi, bugünkü şartlar altında imkânsız da olduğunu belirtmektedir. (İmar ve İskân Bakanlığı Yayınları No. 5-1.)

Kaldı ki memleketimizin çimentosu ile ancak B 225 betonu (kırılma direnci 225 kg/cm²) imal etmek mümkündür. Bazı hususî durumlarda B 300 betonu imal etmek mümkün olmuştur. Betonumuzun kuvvetini bundan daha da fazla arttırmak günün şartları altında imkân haricidir. B 300, betonu Hilton Oteli için imal edilmiştir. Halbuki hâlen Almanya'da prefabrik inşaat için kullanılan beton B 600 ve asgarî B 450 dir ki bu tip betonların kırılma dirençleri hâliyle Türkiye'de imal edilebilen B 225'den çok daha fazladır. Zaten beton kullanılarak yapılan prefabrik evlerin iktisadî olabilmesi için asgarî B 450 tipi beton kullanılması icap etmektedir. B 450 betonunu imal ettiğimizi düşünecek olsak dahi, ortaya çıkan diğer teknik güçlükler yüzünden beton kullanarak prefabrikte inşaat sistemine geçilemeyecektir. Zira beton kullanılarak, bu sisteme gidilecek olursa, en hafif parçaların dahi 600-1000 kg. ağırlığında olacağından büyük kaldırma araçlarına ihtiyacımız olacaktır. Türkiye'de böyle araçların çok az miktarda olduğunu ve hattâ hiç bulunmadığını ve bu araçların imalinin mümkün olmadığını göz önünde tutacak olursak meselenin gayri iktisadî, hattâ

imkânsız olduğu açıkça ortadadır. Kısaca, arzu edilen hedefe ulaşılamamaktadır. B 225 betonu ile prefabrikte inşaat sistemine gidilecek olursa kırılma direncini arttırmak için, fazla beton kullanılması icap edecek ve tabiiyle parçaların ağırlığı artacaktır. Kaldırma araçlarının yokluğu da hesaba katılacak olursa bu yolun gayri iktisadîliği ve imkânsızlığı açıkça ortaya çıkmaktadır. Ayrıca hafif beton imalatı masraflarının iki misli olduğundan bu sistemin bir de gayri iktisadî tarafı vardır ki, bütün bunlar beton kullanarak prefabrikte sistemine geçmenin imkânsız olduğunu bir kere daha açıkça göstermektedir. Zaten bugün hafif betondan yapılmış duvarlar, ara duvarı ve perde duvarı olarak kullanılmaktadır. Bunun örneklerini, Rusya ve İsveç gibi memleketlerde görmek mümkündür.

İskelet kullanılması mevzuuna gelelim. İskelet, yani karkas, kullanarak prefabrikte sistemine gidilecek olursa çelik, beton veya kereste ihtiyacı doğacaktır. Bilindiği gibi kereste yurdumuzda az olduğu gibi bunun kullanılması orman dâvası bakımından büyük mahzurlar doğurmaktadır. Çelik kullanmak iktisadî olmayacaktır. Zaten tek veya iki katlı konutlar için iskelet kullanmak da şart değildir. Ama iki kattan fazla binalar için bu kaçınılmaz bir şarttır. Buna göre bir veya iki katlı evler için iskelet kullanmadan yığma usulüne gitmekten başka çare kalmamıştır. Başka bir deyimle, bu yola gidildiği takdirde inşaat endüstrisinde hiçbir değişiklik olmamaktadır. Hedef tutulan 250-300 bin konut ünitesi elde edilememektedir. Zira tuğla kullanmanın ortaya çıkardığı zorluklar ve inşaatın tamamlanmasındaki yavaşlık bu sonucu doğurmaktadır. Aynı zamanda tuğla kullanılması fazla işgücü sarfını gerektirmektedir. Meselâ duvarların iç ve dış kısımlarının sıvanması lâzımdır.

Briket ile duvar örmenin bir miktar hız ve bir miktar iktisadî imkân sağlaması mümkün ise de, çimento sarfiyatını azaltmak amacı ile briket imali hükümetçe sınırlandırılmış olduğundan malzeme olarak başlıca tuğla kullanılması bir zaruret olarak ortaya çıkmıştır. Bu sistem ise, özlenen köklü değişikliği köstekleyen bir engeldir.

III

Yazımızın buraya kadar olan kısmı ile belirtilmesine çalışılan husus bugünkü inşaat sistemimiz ve inşaat

endüstrimiz ile memleketimizin mesken dâvasının çözümlenemeyeceği meselesidir. Ancak bu hâl uzun süre devam etmeyecektir. Plân ve programlarla yapılması öngörülen 250-300 bin konut ünitesinin yeni sistem ve metodlarla hem daha iktisadî hem de daha hızlı bir şekilde yapılması mümkündür.

Türk konut sistemi ismini verdiği bir sistemle bunun mümkün olduğunu göstermeğe çalışacağız. Türk konut ünitesinin nitelik, özellik ve yeteneklerini burada kısaca özetleyerek, bu yoldan Türkiye'nin konut probleminin çözümlenmesinin sanıldığı kadar zor olamayacağını belirtmeye çalışacağız. Bu bahisler okunurken yazının baş kısımlarında belirtilen hususlar gözönünde bulundurulmalıdır.

Prefabrike bir yapı sistemi olan TÜRK-KONUT'un özelliklerini 4 kısımda toparlamak mümkündür.

- I — İktisadî imkânlar sağlanması,
- II — Teknik mükemmeliyet,
- III — Her mevsimde ve hızla kurulabilmesi,
- IV — Şartlara uygunluk.

Şimdi sırası ile bu özelliklerin, ayrıntılarını belirterek açıklamalarını yapalım :

I — İktisadî imkânlar sağlanması:

a) İskelete lüzum göstermez: Türk -Konut sistemi ile yapılan konutlarda yük taşıyan kısım konutun kendisi, yani duvarları ve çatısıdır. Bu sebeple yapımda iskelet kullanılmaz ve önemli bir masraf bertaraf edilmiş olur.

b) Konut hafif olduğu için temel inşaatı buna göre yapılacak ve daha ucuz mal olacaktır.

c) Yakıt tasarrufu: Konutun ısı geçirmeye karşı direnci fazla olduğundan yakıttan devamlı bir şekilde fazla tasarruf sağlanacaktır. (Bak: aşağıdaki II/b ye).

d) İstihdam imkânı yaratması: Konutun kurulmasında makine kullanılacak ve tamamiyle insan gücünden faydalanılacaktır. Bu suretle hem yeni bir iş sahası açılmış olacak, hem de makineler için masraf ve dolayısıyla döviz sarfedilmeyecektir.

e) Yatırım tasarrufu: TÜRK -KONUT sistemi çok büyük yatırımlara lüzum göstermeyecektir. Bu suretle normal inşaat sektörleri için gerekli yatırımların bir kısmının diğer sektörlerde kullanılması mümkün olacaktır.

II — Teknik mükemmeliyet :

Konutun duvarı levhalar hâlinde hazırlanacaktır. Bu konuda iktisadî yenilikler prensibi ön plânda tutulmuş ve

levhaların imalinde kullanılacak iptidai maddelerin seçilmesi için uzun boylu araştırma ve incelemeler yapılmıştır. Sözü edilen levhaların iptidai maddeleri şunlardır :

- Asbest-çimento,
- Suni tahta,
- Alçı levha,
- Köpükleştirilmiş plâstik.

Bunlardan ilk ikisi hâlen memleketimizde imal olunmaktadır. Kalkınma plânımızda Eternit veya Asbest-çimento adı altında bahis konusu edilen bu çeşit malzemeler için şöyle denilmektedir : «... Mimari sakıncası olmadıkça yapı ve başka kuruluşlarda kullanılmasına özendirmek bakımından şartnamelelere sokulmasında fayda vardır...» Bu yönden asbest-çimento kullanılması plânın tavsiyesine de uygun düşmektedir. Bu malzeme aynı zamanda her türlü ihtiyacı karşılayacak bir üretim yeteneğine de sahip bulunmaktadır.

Alçı levhası henüz imal edilmemekte ise de bunun imali için gerekli hazırlıklara başlanmış ve bu hazırlık İmar ve İskân Bakanlığı Yapı Malzemeleri Genel Müdürlüğünün teşvikini de görmüştür.

Köpüklendirilmiş plâstik, duvar levhalarının çok hafif olmasını sağlamakta, ısı geçirme direncini hayret verici derecede artırmakta ve diğer maddeleri bir arada ve emniyetli bir şekilde tutmaktadır. Her ne kadar bugün için köpüklendirilmiş plâstik memleketimizde imal olunmakta ve bunun ithali için cüz'î miktarda bir döviz sarfı gerekmekte ise de, sistemin sağladığı diğer ekonomik imkânlar ve bu imkânlardan bazılarının döviz tasarrufu veya döviz celbine yol açacak nitelikleri yanında sözü edilen masraf bir hiç mesabesinde kalacaktır.

TÜRK-KONUT sisteminde kurulmuş bir konutun ağırlığı, beton ve tuğla karışımı bir konuta göre % 82 oranında az olacaktır. Yani befon bir yapı meselâ 100 ton ise aynı büyüklükteki TÜRK-KONUT yapısı 18 ton olacaktır.

a) Zelzeleye karşı direnç: I/b bölümünde açıklandığı üzere hafiflik faktörü temel inşaa masrafını azaltacağı gibi zelzeleye karşı direnci de artıracaktır. Çok büyük hasarlar doğuran zelzeleler karşısında TÜRK-KONUT yapıları bazı ârizalar gösterse bile düşen levhaların yerine kolaylıkla konulması mümkün olacaktır. Diğer taraftan bu hafif levhaların düşmesi can ve mal bakımından da büyük zararlar doğurmayacaktır.

b) Isı geçirmedeki direnç: TÜRK-KONUT sistemi ısı geçirmede çok büyük bir direnç göstermektedir. Memleketimizdeki yapılardan tuğla bir evin ısı geçirme direnci kat sayısı 0,37 m² saat C°/ Kcal olup Almanya'daki normal yapıların ısı geçirme direnci kat sayısı ise 0,55 m² saat C°Kcal civarında bulunmaktadır. TÜRK-KONUT sisteminin ısı geçirme direnci kat sayısı ise 1,57 m² saat C°/Kcal olup verilen iki misalin çok üstündedir. Bu seviye daha az yakıt kullanılmasına ve dolayısı ile tasarrufa yol açmaktadır. Sistemin, tuğla ile yapılmış bir yapıya göre sağlıyacağı tasarruf 1964 fiyatları itibariyle metrekarede en az 5 lira olacaktır. Bu özellik sayesinde meselâ 84 metrekaresel bir konutun yakıt tasarrufu 1000 liradan az olmayacaktır.

Orman dâvasının önemi, diğer enerji kaynaklarının kıtlığı ve maden kömürünün çok kıymetli bir ihraç maddesi olması gibi hususlar gözönüne alındığı takdirde, devamlı bir tasarrufa yol açan bu özellik hem millî ekonomimiz ve hem de aile bütçeleri yönünden çok büyük faydaların âmili olacaktır.

Aynı ısı geçirme direnci, yaz sıcaklarına karşı da kendisini gösterecek ve konut içlerinin serin kalmasını sağlayacaktır ki bu aynı zamanda soğutma tertibatı yapılması gerekli olan yapılardan bazılarında bu konfora lüzum göstermeyecektir.

Sözü edilen teknik mükemmeliyet sadece iktisat yönünden değil aynı zamanda sağlık yönünden de büyük faydalar sağlayacaktır.

III — Her mevsimde ve hızla kurulabilme yeteneği :

TÜRK-KONUT sistemindeki yapılar, makine tedarikine lüzum göstermeden, beton, tuğla ve benzeri sistemlerle kıyaslanamayacak kadar hızla kurulabilmektedir.

Aynı zamanda konutun kurulması için inşaat mevsimi diye bir sınırlama da bahis konusu değildir. Konutu her türlü iklim şartları içersinde kurmak mümkündür.

IV — Şartlara uygunluk :

Konutun teknik mükemmeliyeti coğrafî, jeolojik şartlara uygun olduğu gibi, memleketin sosyal yapısında köklü değişme veya dalgalanmalara sebep olmaması ve halkın her türlü gelenek, alışkanlık ve isteklerine göre kurulup düzenlenmesi bakımından da öngörülen bir üstünlük arzeder. Memleketteki iklim değişikliği bu sistemin

yurdun her tarafında tatbiki için hiç bir engel doğurmaz.

IV

Buraya kadar verilen oldukça geniş izahatı özetlemek suretiyle mesele- nin önemli yönleri daha iyi anlaşılır bir şekilde belirtilmiş olacaktır.

Kalkınma plânımıza göre gecekondular mahallerinin temizlenmesi, yeni gecekondular yapılmasının önlenmesi, halk tipi konutların geliştirilmesi ve bu tiplerin tatbik edilmesi, meskenlerin ucuzla mal edilmesi ve inşaatın hızla tamamlanması, çimento tüketiminin mümkün olduğu kadar iktisadî bir şekilde olması ve millî iktisadî şartlarla bağdaşmayacak lüks konut inşasından vazgeçilmesi kabul edilmiş bulunmaktadır.

Prof. Wedler ise Türkiye'nin senelik mesken ihtiyacının 250-300 bin konut olduğunu ve bunun gerçekleştirilmesi için prefabrike sisteme başvur- maktan gayri bir çarenin bulunmadığını belirtmektedir. Ancak Profesör bugün- kü imkânlar ile prefabrike sistem uygulansa bile ihtiyaç duyulan konut- ların hepsinin yapılamayacağı kanı- sındadır. Bu işin gerçekleştirilmesi için uzun bir «Start» süresine ihtiyaç gör- mektedir.

TÜRK-KONUT ise, plânda öngörü-

len hususlara ve ileri sürülen şartlara uymakta ve Prof. Wedler'in yukarıda özetlenen fikrinin birinci kısmına da mutabık bulunmaktadır. Prof. ün uzun bir «start» süresi konusundaki fikrine ise iştirak etmemektedir. Konut proble- minin hızla ve ucuzca gerçekleştirilmesi mümkündür.

TÜRK-KONUT iskelet kullanmaya- caktır. Çimento, demir ve kereste mal- zemelerini son derece az sarfedecektir. Konut levhalarının imali için büyük öl- çüde yatırımlara ihtiyaç göstermeyecek tir. Konutun kurulmasında insan gücü kullanmak suretiyle hem iş sahası aç- mış olacak hem de bu amaçla fazla bir makina gücüne lüzum bırakmayaca- caktır. TÜRK-KONUT sistemi ile kuru- lacak olan konut diğer tipteki konutla- ra göre mukayese edilemeyecek kadar kısa bir süre içerisinde tamamlanacak- tır. TÜRK-KONUT için inşaat mevsimi bahis konusu olmayacak her türlü ik- lim şartları altında çalışılabilir.

Plânlı bir çalışma devresine gir- miş bulunmaktayız. Dâvalarımızı bili- min ve tekniğin ışığı altında çözmek zorundayız. TÜRK-KONUT sistemi bili- me ve tekniğe dayanmaktadır. Bu bakımdan Türkiye'nin konut problemini özenilen şekilde çözümleyebilecek uy- gun bir sistem olarak görülmektedir.

Toplum kalkınmasında Dikkate Alınması Gereken Psiko - Sosyal Faktörler

Hasan TAN*

«Kalkınma» sözü toplumumuzda çok sık kullanılmaktadır. Mamafih, öte- den beri, bu terimi kullananların hep ekonomik ve teknik gelişmeleri kastet- tikleri görülmektedir. Çok kimseler, mo- dern teknik cihazların memlekette ku- rulmasının ve halkın cebine fazla para girmesinin, memleketimizin, özlemini çekmekte olduğu «kalkınmış bir ülke» olmasına yeteceği fikrinde görünüyor- lar. Bu sebeple, memleketimizde kalkın- ma çabaları, topyekûn memleket geliş- mesinin sadece ekonomi ve teknik gi- bi maddî vakıaları yönünden düşünül- lüp plânlanmıştır. Halbuki bu çabaların asıl temelini teşkil etmesi gereken, gi- rişilecek kalkınma faaliyetlerine haya- tiyet, hız ve yön verecek olan beşerî faktörler, son zamanlardaki bir iki gay-

ret istisna edilirse, dikkate alınmamış görünmektedir.

Teknik ve ekonomik alanda kalkın- ma, her şeyden önce, toplumu meyda- na getiren «İnsan gücünün» iyi plân- lanmasını ve değerlendirilmesini ge- rektirir. İnsan gücünün iyi plânlanma- sı ise, bu gücü teşkil eden fertlerin ça- lışan bir makina olarak değil, biyolo- jik, psikolojik ve sosyal bir varlık ola- rak düşünülmesini icap ettirir. O hal- de, toplum fertlerinin bir fert olarak bi- yo-psiko-sosyal yapısının iyice anlaşıl- ması ve bu bilgilerin ışığı altında hare- ket edilmesi gerekir.

Bizim gibi çağdaş uygarlıkların se- viyesine erişmek çabası içinde olan ülkelerdeki kalkınma, sadece ekonomik ve teknik alanda kalkınma şeklinde dü-

şünülemez. Toplumu bütün cepheleriyle kavrayacak topyekûn bir kalkınmayı hedef edinmek icabeder. Zaten herhan- gi bir ekonomik veya teknik kalkınma, toplum fertlerinin eğitimini, yeni bir an- layış ve dünya görüşü düzenine girme- lerini, yeni kıymet hükümleri ve tavır- lar geliştirmelerini gerektirir. Kalkınma plânları yapılırken, hedef tutulan eko- nomik ve teknik gelişmelerin doğuraca- ğı nimetlerden, memleket fertlerinin, kendi refah ve gelişmeleri için verimli bir şekilde faydalanmalarını onlara öğ- retmek lâzımdır. Aksi takdirde, resmî kararlar alınarak hükümet eliyle giri- şilen yenilik ve gelişme çabaları, kal- kındırılacak toplumun fertleri tarafın- dan benimsenmiyebilir veya engellene bilirler. Fertler, resmî organların bu fa- aliyetlerine önemsemeyen bir tecessüs içinde seyirci kahlılar. Buna ait bir çok misaller bulmak mümkündür. Meselâ 1940'lardaki her köyü okula kavuşturma çabası, veya suni tohumlama ve suni gübre kullanma gibi iyi teşebbüsler, ilgisizlik veya mukavemetle karşılaş- mıştır. Bütün bu mukavemet veya ilgi- sizlik, bu faaliyetlere girişilirken insanı bir toplum içinde yaşayan bir psikolojik varlık olarak hesaba katmamaktan doğ- maktadır. İnsan, sadece makina gibi çalışan ruhsuz bir ekonomik faktör de- ğildir. Girişilecek bir faaliyet, insanoğ- lunun idrak dünyası içine getirilmedik- çe, bu faaliyet onun psikolojik topoğ- rafyasında yer almadıkça, faaliyetin benimsenmesi mümkün değildir. Birçok olaylar vardır ki yarıbaşımızda cere- yan ettiği halde farkında olmayız. O olaylar bizi etkilememiştir. Çünkü o olaylar bizim psikolojik dünyamız dı- şında kalmıştır; onları idrak etmemişiz- dir. O halde girişilecek bir köy kalkın- ması — veya daha genel ifadesiyle toplum kalkınması — plânlanmasında, üzerinde ısrarla durulması gereken ba- zı psiko-sosyal faktörler ve araştırma alanları vardır. Bunlardan en önemli- lerini şöylece sıralamak mümkündür :

1. Toplum fertlerinin kıymet hü- kümleri, tavırları, önyargı ve yönelim- leri, ve sosyal normlar : Kalkınmaya ko- nu olan toplumun ve bu toplumu teş- kil eden fertlerin sahip olduğu değer- ler sistemi, tavırları, sosyal normları, önyargıları (prejudices) ve yönelimle- rini (biases) müşahhas olarak tesbit et- mek ve elde edilecek bulguların ışığı altında faaliyetlere girişmek lâzımdır.

Bilindiği gibi değer hükümleri, ta- vırlar, önyargı ve yönelimler, insanın ayrılmaz bir parçasıdır. Onlarsız nor-

mal yaşama imkânı düşünülemez. Ferdin, etrafında olup bitenlerden etkilenmesi, onlara karşı olumlu veya olumsuz bir davranımda bulunabilmesi için o şeylerin ferdin idrak alanı içine girmesi lüzumu yukarıda işaret edilmişti. Ferdin, etrafındaki olay, şahıs, madde veya fikirleri idrak etmesi, onlardan etkilenmesi, ferdin sahip olduğu değerler sistemi, tavırları, önyargı ve yönelimleri ve toplumda fert için geçerlikte olan sosyal normlar çerçevesi içinde olabilmektedir. Bu sebeple, girilecek kalkınma faaliyetlerinin, ele alınan toplumdaki fertlerin değerler sistemi, tavır, önyargı ve yönelimlerinden, ve sosyal normlarından hareket edilerek yapılması zorunluğudur. Bu kalkınma faaliyetleri, ferdin yeni bir psikolojik dünyaya girmesini, gerektirecektir. Fert, bu yeni âlemin getireceği yeni yaşantıları, yeni benliğinin parçası hâline getirmelidir ki girilen kalkınma faaliyetleri gerçekten amacına erişmiş olsun. Aksi halde fert, radyoyu, telefonu, okulu, traktörü veya tarımsal ilaç ve gübreyi, kendi dünyası içinde hissetmeyecek, dolayısıyla de bu teknik imkânları ve amaç edinilen yeni yaşayış tarzından beklenen faydalar sağlanamayacaktır.

Eğer girilecek kalkınma hamlelerinde fertlerin davranımlarına yön veren bu değerler sistemi, tavırları ve sosyal normlar dikkate alınmazsa bütün çabalar bu psikolojik faktörlerin yok edici, karşı koyucu, veya yavaşlatıcı mukavemetiyle karşılaşacaktır. Bu sebeple, kalkınma hamlelerinin gerçekleştirilmesinde, bunların yok edici, karşı koyucu ve yavaşlatıcı etkilerini gidermek veya asgariye indirmek ve hattâ bu ters yönde çalışabilecek psikolojik kuvvetleri arzu edilen olumlu yöne kanallemek veya tamamen yenileriyle değiştirmek icabedebilir. Bunların yapılabilmesi ise ancak, bir kalkınma faaliyetine girişmeden önce, o toplumun ve fertlerinin sosyal normlarını, değer hükümlerini, önyargı ve yönelimlerini gerçek boyutlarıyla araştırıp öğrenmekle mümkün olabilecektir. Bu hususların araştırılıp istenen istikametlere yöneltilmesi psikologların yardımını gerektirir.

2. *Toplumun ve fertlerin gerçek alâka ve ihtiyaçları*: Kalkınma faaliyetlerine, o toplum ve fertlerinin alâka ve ihtiyaçlarına bağlı olarak başlamak lazımdır. Fertlerin ve toplumların alâka ve ihtiyaçlarından doğan fikir ve faali-

yetler, ferdin ve toplumun gerçek bir parçası olacağı için rahatlıkla yürütülebilir.

Burada kastedilen ihtiyaçlar basit ihtiyaçlar olmaktan ziyade, ferdî harekete iten «biyojenik» ve «siko-sosyojenik» ihtiyaçlardır.

Bilhassa ferdin başarı kazanma, takdir görme, statü sahibi olma, bir gruba ait olma gibi psiko-sosyojenik ihtiyaçları dikkatle incelenerek kalkınma faaliyetlerinin bu noktalara bağlanması zarureti vardır. Yakın geçmişimizde bazı siyasî toplulukların, bu ihtiyaçlardan kendi amaçları için gayet iyi faydalanmış oldukları görülmüştür.

İşart edilen bu ihtiyaçlardan her biri, şartlara göre ön plâna geçip ferdin düşünce ve hareket tarzını etkiler. Girilecek her kalkınma faaliyetinde, o halde, ihtiyaçların ağırlık derecelerini de tesbit etmek gerekir.

3. *Potansiyel liderlerin bulunması ve yetiştirilmesi*: Bir kalkınma hareketinin benimsenip gerektiği şekilde yürütülmesinde o topluma uygun evsafa liderin rolü önemlidir. O toplumun benimsediği, kendini raptedebildiği ve liderlik vasıflarına sahip fertlerin toplum içinden bulunup çıkartılması, gerekli yeteneğe sahip fertlerin lider olarak yetiştirilmesi, ve köy imamı, eşraf, ağa v.s. gibi tabii liderler ile kamunî liderler arasında iyi bir ahenk ve işbirliği kurulması da gerekir.

4. *Toplu çalışma ruhunun yaratılması*: Toplum fertlerinin beraber çalışmasını, kendilerini toplumun müşterek faaliyetlerine bağlayabilmeleri, kalkınma hamlelerinin önemli cephelerinden biridir. Bu beraberlik ruhu sağlanırken grup dinamizmine dayanmak zarureti vardır. Kanunlar veya sair politik baskılarla kalkınma faaliyetlerinden kaçınmak gerekir. Bu grup dinamizminden faydalanabilmek ise, grup dinamizmini kavramış liderlere ihtiyaç gösterir.

5. *Öğrenme prensiplerine uyma*: Kalkınma faaliyetleri, yeni bir öğrenme ameliyesidir. Fertler, takdim edilen yeni aracı kullanmasını, yeni düzene intibak etmesini, dolayısıyla yeni yaşama tarzını öğrenecektir. Bu öğrenmeler, öğrenme psikolojisinin ortaya koyduğu öğrenme prensipleri çerçevesi içinde yürütülürse daha verimli olur. Toplumun (dolayısıyla fertlerin), ruhen ve fikren öğrenilecek şeyi öğrenmeye hazır olduğu işlerden başlamalıdır. Yani

girilen iş, fertlerin ve toplumun olgunluk seviyesiyle mütenasip olmalıdır. Verilen şey mevcut seviyenin çok üstünde olmamalıdır. Fertlerin yaparak öğrenmelerine, öğrendiklerini günlük hayatlarında kullanmalarına; öğrendikleri işlerdeki başarılarını idrak etmelerine; öğrenilenlerin benliklerine karşıca şekilde ayarlanmasına çalışılmalıdır. Kısacası, köye veya kalkındırılacak topluma giden tarımcı, küçük el sanatçısı ve benzeri eğitim ve öğreticilere, bu prensipleri ameli olarak kullanabilme yetisi kazandırılmalıdır.

6. *Fikrin propagandası ve yayılması*: Toplumda hâkim değer hükümlerinin, duygu ve düşüncelerin değiştirilmesi ve yöneltmesinde komünikasyon ve propagandanın etkisi büyüktür. Bu bakımdan, kalkınma plânlanmasında, o topluma götürülmek istenen fikirlerin toplum fertlerine komünike edilmesi, olumlu propagandası için gerekli araç ve yolları da beraber düşünmek lazımdır. O toplumun benimsediği kelimeler ve fikirler ile propagandaya girilmelidir. Bu suretle gerekli psikolojik ortam hazırlanmış; fertler, şayiaların müphem ve güvensizlik verici etkisinden korunmuş olacak ve faaliyetlere girişmeye hazır bir hale gelmiş buluncaklardır.

7. *Toplumun sosyolojik yapısı*: Kalkınma faaliyetlerinin girileceği toplumun sosyolojik yapısı da incelenerek, kalkınma faaliyetleri, cins, yaş, nüfus, açık veya kapalı bir toplum olma, iktisadî ve tabii şartlar, etnik gruplar, din, dil gibi vakıalar dikkate alınarak plânlanmalı ve uygulanmalıdır. Toplumun din, eğitim, politika, günün önemli sosyal olayları ve problemleri ve problemleri karşısındaki tavırları; bu tavırları etkiliyen şahıs ve kurumlar tesbit edilerek girilecek faaliyetlerde dikkate alınmalıdır.

8. *İhtisas elemanlarının yetiştirilmesi*: Son olarak da, yukarıda sıralanan alanlarda araştırma yapacak, faaliyetleri yönetecek ve kalkınma plânlanmasının psikolojik ve sosyolojik yönlerinde çalışacak ihtisas elemanlarının yetiştirilmesi lüzumuna işaret etmek gerekir. Bu uzman yetiştirme işinde üniversite gibi yüksek eğitim kurumları ile işbirliği yapılması lazımdır.

*Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Öğretim Üyesi

Ne Diyorlar

Meselelerde Yakınlık

Yazan: André FONTAINE

Geçenlerde Bonn hükümet sözcüsü Franco - Alman münasebetlerinin soğuduğunu müşahede ettiğini söylüyordu. Buna kim inandı? Sözcülerin yüklendikleri pek nankör görevlerin yanı sıra gerçekleri inkâr gibi bir vazifenin de bulunduğunu herkes bilmektedir. Gerçek ise, General De Gaulle'ün, Elysée andlaşmasının sembolize ettiği politikada başarısızlığı kabullenmiş olmasıdır. Andlaşma ise daha iki yıllık bile değildir.

Bu başarısızlığı izah bábında üst kademedeki idareciler «anlaşmak için karşılaşmanın kâfi gelmediğini, Adenauer'in otoritesinin çekilmesinden sonra da devam etmesine fazla değer verildiği, Erhard'ın herkes ile iyi geçinmek istediğini Schroeder'in ise Anglo - Sakson'lardan daha Anglo - Sakson olduğunu» söylemektedirler.

GÜLÜN ÖMRÜ KADAR..

Aslında De Gaulle, andlaşmaya Almanların ilâve ettikleri ve golist politikası ile her sahada tezat teşkil eden önsözü pek zor yutmuştu. Hattâ Willy Brandt'ın işin içinde hiç bir payı bulunmayışının söylenemeyeceğini esefle karşıladığını kendisine söylemekten geri kalmamıştı. Parlatmentoculara da andlaşmayı bir güle benzettiğini ve çabuk solacağını imâ etmişti.

Bir çıkış yapma hevesi içinde de 1963 Temmuzundaki basın toplantısında, meselelerin izahını enformasyon bakanına bırakmıştı. Fransız hariciyesine de mübalâğalı kısımları daha sonra usulca açıklamak işi düşecekti.

Henüz başbakan olmadığı devrelerde Erhard'la yaptığı bir görüşme Generali şaşırtacaktı. Onda Devlet Adamı vasıflarını bulmak arzusunda idi. Fırtınanın daha sonraya bırakılmasını tercih etti. Brüksel'de tarım ürünlerinin fiyatları konusunda patlamasına ramak kalmıştı. Ortak Pazar komisyonunun, Mr. Pompidou, Couve de Mourvil ve Pisani'nin bir yandan Mr. Erhard ile Schroeder'in diğer yandan (bu sonuncusu Alman gazetecilerinin müzakerelelerinin kesilmesi ile ilgili sorusuna De Gaulle'e bu zevki tattırmamak istediklerini söylemişti) hareketleri tâmir olunmaz hatânın yapılmasına mâni oldu.

İki ay önceki son Fransız - Alman görüşmeleri tamamiyle menfi oldu.

De Gaulle, Erhard'a toplantıya geç gelmekle yaptığı hakaret ile yetinmiyerek, başbaşa yaptıkları konuşmalara heyet önünde tantanalı bir cevap verdi. De Gaulle, Erhard'ın Uzak - Doğuda Johnson ile birlikte yanyana yürümesinden ve Schroeder'in Fransız - Alman andlaşmasından şüphe ile bahsetmesinden hoşnut kalmamıştı.

Bu soğukluk andlaşmayı feshe kadar gidecek miydi? Fransa'nın Ulbricht, Almanyasını nerde ise tanyacağını gören Rhen'in öte kıyısındakiler bundan şüphe etmektedirler. Bugünkü davranış sadece «somurtma» dan ibarettir. Fransız kıyısında Alman seçimlerine kadar hiç bir gayret sarfedilmeyecektir. Ancak seçimlerin de «Alman Gollistleri» iktidara getireceğine ümit bağlanılmaktadır. Andlaşmaya göre aylık toplantılar yapması gereken diplomatların birbirlerine söyleyecekleri bir şey olmadığı görülürse, birbirlerini görmeleri için zorlama yapılmayacaktır. Ve komünist devletlere güllükler yollanmasına —Bonn'un itirazlarına rağmen devam edilecektir.

De Gaulle istediği takdirde, Varşova paketi üyelerine — Rusya dahil — uzun vâdeli krediler açılmasına Şansöliyenin mektubu engel olamayacaktır. U.N.R. Partisinin Parlatmentodaki temsilcileri Doğu Almanyayı ziyareti baharda Elysée Sarayının tasvibi ile tahakkuk etmiştir. Yine Maurice Thorez'in cenazesine S. E. D. temsilcilerinin katılmaları tesadüfi olmamıştır.

YIKILAN HAYALLER

Uzun süredir düşman olan iki milletin barışmasını temin eden iki yıl önceki andlaşmadan bu dönüş neden? İki toplumun tarım ürünlerindeki menfaat çatışmaları bu suale tam bir cevap teşkil edemez. Aynı zamanda Fransa'nın menfaatlerine uygun düşmeyen «Auswaertiges Amt» in Türkiye'de giriştiği ekonomik ve kültürel politika da, Latin Amerika'da müştereken girişilmesi istenen yatırım politikasına Almanların heves göstermemesi de bunu izaha yetmez.

Gerçek şudur ki, De Gaulle, Adenauer'in davranışından Alman halkının kendisine gösterdiği coşkun kabul tarzından (ki aynı kabul tarzı iki ay sonra Kennedy'ye gösterilmiştir) güttüğü müstakıl Avrupa politikasına karşı Almanlardan çok şey beklemek hayaline kendini kaptırmıştı. Oy

sa şurası muhakkaktır ki, Erhard hükümeti ne iktisadî ne de askerî sahada Amerika ve İngiltere ile arayı açmak niyetinde değildir. Almanlar, özellikle Johnson'un Quick dergisine verdiği demeçten, Washington - Moskova yakınlaşmasının ceremesini ödemenin kendilerine kalmasından ürkemektedirler. Fransız Devlet Reisi, bundan o kadar emindir ki, yakınlarına Almanların ittifakları bozmalarında bir tehlike olmadığını söylemek lüzumunu hissetmiştir. Bu da Fransa'ya her sahada istediği gibi hareket etmek serbestisini verecektir.

KRUŞÇEVİN RÜYASI:

Kruşçev bu neticeyi arzu ettiğini gizlememektedir. Fransa'nın kurtuluş yıldönümünde yolladığı mesajlar, Bonn'a gösterdiği yakınlığın yanında pek küçük kalır. Dr. Adenauer'in dokuz yıl önceki ziyaretini Erhard'a iade etmeğe hazırlanmaktadır.

Ancak Fransız Devlet Başkanı için meselelere bu zaviyeden bakmak demek geçmişin tesiri altında kalmak demektir. Onun gözünde artık bloklaşma diye bir şey yoktur. Rusya ve Amerika, Avrupa'ya rağmen, Çin'e karşı birleşmişlerdir. Bu durumda askerî, Kolonyal, mâli yükümlülüklerinden kurtulmuş Fransa gibi bir memleket için dış müdahaleden usanmış irili - ufaklı memleketlerin başına geçmekte saha serbesttir. Cumhurbaşkanı Lâtin Amerika memleketlerini bu ölçü içinde ziyaret etmektedir.

AYKIRILIKLAR:

Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi Moskova komünist partileri toplantısının ilk günü işçi hareketlerinin aykırılıklar arzedeceği gün olacaktır demekteydi. Pravda ise Mao'nun dostlarını Rusya'ya karşı yeni bir soğuk harbe giriştiklerini yazıyordu. Hazırlanmakta olan olaylar mahiyeti itibarıyla asrın en önemli olayları oldukları intibamı veriyordu.

Ortaya dökülen kirli çamaşırlar Çin - Rus münasebetlerinin hiç bir zaman kolay olmadığını göstermektedir. Marksist - Leninist nazariyatçıların sosyalizmin millî tezâtlar içine düştüğünü ispatlamaları için çok cesaretli ve emin olmaları gerekmektedir. Ancak şayet Rusya ve hâkimi otorite prestijlerini muhafaza edebilseydi buharan yine de patlak vermiyecekti. Stalin bile sovenizm tehdidi altında kalmıştı. Ancak Sovyet Rusya'nın muazzam iktisadî kalkınması Almanyaya karşı kazandığı zafer, imparatorluğunun büyümesi, nükleer kulübe ithali, fezadaki başarıları (gerçi bu diktatörün ölümünden sonra elde edilmiştir ama onun zamanında başlamıştır) tenkitçilerini çabuk susturuyordu. Onları evvelinden susturma usullerine vâkıftı.

Le Monde'dan çev.: Esin TALU

(Devamı var)

Kültür ve Sanat

MEHMET SEYDA

Yeni Yayınlar

GAZETECİLER CEMİYETİ, yakın günlerde iki kitap yayınladı: İdeal gazeteci efendi babamız **AHMET MİTHAT - MİLLİ MÜCADELE BASINI**.

Münir Süleyman Çapanoğlu tarafından derlenen «efendi babamız Ahmet Mithat», Türk basınının gelişim tarihinden canlı sayfalar aktarıyor, gazeteciliğimizin «babası», ya da «hace-i evvel» i olarak anılan Ahmet Mithat Efendi şiir ve şarkı yazmağa heveslenmiş, roman içinde okul hocalığı yapmış, gazete çıkarmış, Hüseyin Rahmi gibi yazarların elinden tutmuş, bacasına Yani Adamandiyadis ona İhalkenderos yani «bakır yürekli» demiş, bununla yazıdan bıkmış yorulmadığını, bakır gibi yıpranmadığını anlatmak istemiş. Gençler vapurda yolunu keser, roman kahramanının sonucunu anlamak isterlermiş.

Kitap, adı üzerinde, Ahmet Mithat'a bir övgü. Düzenlenişinde, eleştirel düşüncenin yeri yok. Şu sayıda roman yazmış; bu romanların Türk romancılığına olumlu-olumsuz etkileri neler? bu araştırılmamış. Ömer Sami Coşar'ın «Millî Mücadele Basını» da, resimli örnekler vererek, Ulusal Kurtuluş Savaşı yıllarında bu savaşı desteklemiş olan Anadolu Basını tanıtıyor bize. Çok iyi ediyor. Bunları daha önce Milliyet gazetesinde yayınlamıştı.

Gerek Ahmet Mithat'ın, gerekse Millî Mücadele Basını'nın, bu konularla ilgilenenlere, gerek (materyel) vermek bakımından, yararlı olacağı açıktır.

DÜZYAZI ÖRNEKLERİ. Türk Dil Kurumu, dil devriminden bu yana, bu devrime inanmış yazarların düzyazılarından alınma parçaları bir araya getirip 308 sayfalık bir kitap yayınladı. «Kitaba giren yazılar bir kurulca seçilmiş ve daha çok arı dille yazılmış olması gözönünde tutulmuştur» deniyor. Prof. Dr. Gündüz Akıncı'nın «Birkaç Söz» ünden sonra, doğum yıllarına göre, Memduh Şevket Esendal'dan başlayıp Onat Kutlar'a gelen 557 yazarın bir araya getirildiğini görüyoruz. Arı dille inanmış gazete başyazarlarından Falih Rıfkı Atay ile Nadir Nadi'den örnekler alan «seçim kurulu», kimi yazarları unuttuk, seçimin biraz aceleye ve rasgele'ye dayanmış olduğu kuşkusunu uyandırıyor. Örneğin, Güngör Dilmen'in oyunundan bir parçayı buluyor, düzyazılarında tam, başarılı bir arı türkçe kullanan Edip Cansever'i bulamıyoruz; Turgut Uyar'a rastlamıyoruz. Gene, denemeci Suut Kemal Yetkin'i kitapta görüyor —elbet göreceğiz—; eleştiri ve deneme alanında ona tam karşıt görüşü savunan, arı türkçeyi imrenilecek bir güzellikle kullanan Asım Bezirci'yi de göremiyoruz. Yakın yıllarda epey kitabı çıkmıştı, yazıları hiç de kıyıda bucakta, şuraya buraya serpilmiş durumda değildi. O zaman, «Düzyazı Örnekleri»

nin başındaki «Kimi değerli yazıların kitaba alınmaması ise, bunların bu görüş açısına —yani arı türkçeye, M.S.— uymamasından ileri gelmiştir» tümcesi, düşündürücü oluyor; yazı seçim kurulunun yansız davranmadığı anlaşılıyor. Hoş, biz bu yansızlığı, giderek Türk dili dergisinde de, birtakım adı sanı belirsiz kimselerin oraya kapılanışından sonra, göremiyoruz. Haydi dergi neyse ne, kitaba gelince iş büsbütün değişir, değil mi?

BLAISE CENDRARS — Seçmeler. De Yayınevi, Selâhattin Hilâv ile Said Maden'in yönettiği «Günümüzün Şairleri» dizisinde, ilk kitabı Fransız şairlerinden Blaise Cendrars'a ayırmış. Cendrars'ın fırtınalı şimşek gibi hızlı bir yaşamı var. Dünyayı gezip tozmuş. Gün olmuş şiire edebiyata paydos demiş, gün olmuş yazılarına kapanmış. Kişiliği, yaşamı ve şiirleri çok ilginç. Okunmasını salık verirken, genç ozanlarımızın şimdi de Cendrars'a öykünüp öykünmeyecekleri söz konusudur.

«Giriş» i Selâhattin Hilâv kaleme almış. Ne yazıdır bu, ne güzel yazıdır! Birkaç yerini buraya almadan edemedik:

«... Bugüne kadar yapılmış çeşitli özümleme deneylerine rağmen, Batı şiiri de, tıpkı Batı düşüncesi ve hayatı gibi yalnız biçim açısından yaklaşabileceğimiz bir şey olarak kalmıştır. Sokaktaki adamın, Batılı insanın düşüncesini ve yaşayışını özümleme, yani kendinin - kılma derecesi neyse, şiirimizin Batı şiirini özümleme derecesi de odur. Irza geçmenin günlük ve olağan olaylar arasında sayıldığı bir toplumda, şiir gelişip boy atamaz, hattâ yaşyamaz; doğrudur. (...) Felsefe gibi şiir de hem içinde bulunduğumuz gerçekliğin yansıması ve sonucu, hem de özgürlüğe doğru atılmış bir adımdır; daha doğrusu bir adım olmak zorundadır. (...) Maddî hayatının ağırlık noktası üretimde bulunma-

yan bir topluluğun edebiyatı somuttan, tikeliden ve zamanlılıktan yüz çevirmek, canlı insandan ayrı düşmek zorundadır. Talandanda ve haraçta, verilmiş ve değişikliğe uğratılmamış dışgerçek nasıl ağır basıyorsa, şiirde de kavram-ımege, yani mazmun, çeşitli dolayımardan geçtikten sonra somut insana göre ağır basmakta ve böylece somut tikele karşılık soyut genelin egemenliğinde bulunan yabancılaşmış bir şiir dünyası ortaya çıkmaktadır. İnsanla dışgerçek arasındaki yaratıcı ve oluşturuca diyalektik bağlantıyı hayatının özünde taşımayan bir topluluğun mânevi değerler dünyası ve bu topluluğa bağlı insanların davranışı, temel bir yapı olarak görülecek «mazmun»dan kalkılarak açıklanabilir. Çağdaş Türk insanının mânevi dünyası bile, belki de, varsayım değeri taşıyan bir «mazmun» değeri kavramından kalkılarak açıklanabilir. (...) Şiirimizin yüz yılı aşan modernleşme çabaları, geçmişin belirleyişlerinin bu «modernleşme» nin gerçek amaçlarına taban tabana karşıt olmasından ötürü başarıya ulaşamamıştır.» dedikten sonra, Hilâv, 25 yıl önce ortaya çıkıp şiirimizde en büyük devrim diye adlandırılan «Garipçiler» akımının da, Batı şiirinin kavranılması ve özümlemesi konusunda, öz bakımından, pek başarılı olmadığını belirtiyor: «... Şiirin bir başka varlık şartı olan imgelemi ve imgeyi «şairane» diye farketmeden bir yana atan, küçük adamın yaşantılarını şiirin biricik konusu sanan ve şiirin özünü «eda» da bulan bu akım basit ve duygusal bir halkçılık eğilimi ile de karışarak Türk şiirini 1920'lerde ve 1930'larda ulaştığı çizgiden geriye düşürmüştür.»

İki aydır «YAPRAKLAR 64» adlı aylık bir fikir ve sanat dergisi ayınlanmaktadır. Bu dergide, Doğan Hızlan'ın «Batıda Tanınabilmek Sorunu» gibi, Onat Kutlar'ın J. Goytillis'o'dan çevirdiği «Bir Yıkıntı: İspanya» gibi, Ülkü Tamer'in «Virgülün Başından Geçenler» adlı şiiri gibi, Demir Özlü'nün «Az Gelişmiş Ülkelerde Hikâye - Roman Sorunu» adlı yazısı gibi ilginç, güzel şiirler, inceleme ve deneme yazıları yer alıyor. Doğan Hızlan, bu gidişle, eleştiri ve deneme alanında bir boşluğu dolduracak. Çoktandır, ele aldığı konuyu bu kerte derinliğine, yansız ve genişliğine inceliyen bir yazı okumamıştık.

Vandallık, Vurdumduymazlık ve Vatansızlık Üzerine, XII

kireç olunca bile gülen çıplak kadınlar

Mehmet Metin NİĞAR

Günün birinde bir kaymakamın bu taşları toplamağa kalkacağını ne bildirdim? Ocakta öyle heykeller yaptım ki çıplak kadınlar kireç olunca bile halâ bana güler dururlardı.

Bir Vandallın Ağzından

Türkiye'deki klâsik çağ yapıtları dramının dehşetini bu satırlardan daha net ve ilklere işleyen korkunç bir realizm ile yansıttak bir tarif olmasa gerektir. Bu satırlar Türkiye'nin sayılı, ama tek elin parmakları kadar az sayıda birkaç humanist (1) idare

adamının arasında kuşkusuz başta gelen bir kaymakamın, Bay Reşid Mazhar Ertüzün'ün bir kitabının önsözünden aktarılmıştır (2). Eski yapıtlar dramının yurdumuzda tam ve katıksız bir facia kıvamına gelmesi son onbeş yılın demokrasi denemesiyle paralel bir grafik çizer. Atatürk'ün kesin müdahalesiyle 1930'larda durdurulan, ya da asgariye indirilen vandallık olayları, kalkınma edebiyatının başlangıcı olan yıllarda kendini yeniden belli etmeğe başlamıştı. Oy uğruna bol keseden bağışlanan tavizler sayesinde palazlanan

gerici ve yobazların yönettiği, bilimi ve bilgiyi reddeden, geri kalmış bir toplumun ilkel eğilimlerini kendilerine pusula yapan idarelerin sık sık iç bunalımlara yol açan olumsuz davranışları sonucu, kültür işlerinin arka plâna itildiği bir dönemde, eski yapıtların da akubeti kendi kaderleriyle başbaşa bırakılmak oluyordu. Bu dönemde uygulanan plânsız imar hareketleri birçok tarihsel anıtın ve Osmanlı yapıtının ortadan kalkmasına sebep oldu. (Bunlara ilerde değineceğiz.) Klâsik çağ yapıtlarına önem veren olmadılarından, bunların uğradığı kayıplar vandallık döneminin ilk evrenlerinde pek dikkati çekmiyordu. Ören yerlerine yerleşenler klâsik çağ mermerlerini parçalayıp ya kireç yapıyordu, ya gecekondulara heykeller ve figürinler, paralar ve süs eşyası antikacı simsarları ve yabancı koleksiyoncular tarafından toplanıyor, uluslararası şebekeler geniş ölçüde gizli kazılar düzenleyebilecek kanun dışı örgütler kurmağa başlıyorlardı.

Bu dönem içinde meydana gelen ve hemen örtbas edilen bir kaçakçılık olayını 7.VIII.1957 tarihli Ankara Telgraf gazetesinden izliyorum :

"Maddi ve Manevî Kıymeti Milyonlarca Lirayı Aşan Asarı Atika bir Sefarete Satılmış."

"İddiaya göre, bundan sekiz ay kadar evvel, ilgili makamlardan alınan müsaade ile Silivri'de bir hafriyat yapılmış ve uzun süren araştırmalar sonunda Roma devrinden kalma tarihi eserler meydana çıkmıştır. Elde edilen bu tarihi eserlerden 77 parçası İstanbul'a getirilerek Müzeler Müdürlüğüne teslim edilmiştir. Ancak kazı mahallinde Roma hükümdarlarından birine ait bir mezar da bulunmuş ve bunun yanında maddi ve manevî değeri milyonları aşan tarihi altın kupalar, kılıçlar ve hükümdara ait kasa içinde saklı bir hazinenin de bulunduğu öğrenilmiştir. İleri sürüldüğüne göre hafriyatı yapan D. K. adında Türk, M. Z. Y., M. E. ve M. D. adında üç Ermeni taştan mamul tarihi eserleri teslim etmiş fakat altından yapılmış olan kıymetli eserleri gizliyerek yabancı bir sefarete 5 milyon liraya satmıştır.

"Satışı D. K.'nin Amerika'da bulunan babası tarafından gizlice idare edilerek yapıldığı iddia edilmektedir. Yabancı Sefaretin bu tarihi eşyayı gizlice yurt dışına kaçırdığı, ve karşılığını bu şebeke mensuplarına dolar olarak ödediği belirtilmektedir.

"Nitekim, şebeke mensuplarından birisinin elinde mevcut 15.000 dolarlık bir çek henüz dün piyasaya sürülmüş ve bunun akabinde polis mezkûr yere baskın yapmıştır.

"Yabancı bir sefaretle işbirliği yapmak suretiyle tarihi eserlerimizi yurt dışına kaçıran bu şebeke mensupları hakkında gerekli tahkikata başlanmıştır."

*
**

Erdek'te bir açık hava müzesi vardır. Az önce adını andığımız ülkücü insan **Reşid Mazhar Ertüzün** tarafından kaymakamlığı sırasında, bu şirin kıyı kasabasında kurulmuştur. Şimdi perişan ve harap.

Erdek dolaylarındaki yitik klâsik çağ kentli ünlü **Kyzikos** harabelerinde dolaşırken, Ertüzün'ün de ilk humanistlerin Roma harabelerini gezerken duydukları büyük heyeca-

nı tattığını tahmin etmek güç değil. Bu esinli kişinin değme erkeologlara taş çıkaran bir bilgi ile kaleme aldığı kitabını okurken hafızam beni **Jacob Burckhardt'ın İtalya'da Rönesans Uygarlığı** adlı tanınmış yapıtında yer alan bir pasaja götürmüş, ilk humanistleri, bu arada büyük **Petrarca'nın** Roma yıkıntılarında geçirdiği ve sonradan koca bir Rönesansın kurulmasına yol açan ruhsal metamorfoza değinen satırları hatırlamıştım. Gerçekten **Burckhardt'ın** kitabında, sonraları bütün Batı tarihi kitaplarında yer alacak bir "Roma Yıkıntıları" bölümü vardır ki, hiç değilse geleceğin yöneticilerinin okul sıralarında bunu dikkatle okumuş, bellemiş ve Batıda Rönesansın nasıl başladığını öğrenmiş olmaları, geleceğin uygar ve kalkınmış Türkiye'si sahiden gerçekleşecekse, eğitim sistemimizin bir zorunluğu olsa gerektir... O Roma yıkıntıları ki, yüzyıllar sonra Gibbon'a Roma uygarlığının cevalini ve İmparatorluğunun göçüş ve düşüşünü yansıtan ölümsüz eserini ilham edecek, sayısız şair, yazar, ressam ve düşünürü tükenmez birer esi kaynağı olacaktı...

İşte aynı ruh haletini varlığının derinliklerinde duyan insanlı **Ertüzün**, bir Rönesans adamı gibi davranmış, **Kyzikos** yıkılardan topladığı yapıtlarla Erdek'i güzelleştirmek, Erdek'e yeni bir anlam katmak için bir açık hava müzesi kurmuştu. Kendisi başka bir yere atanınca müze bekçisiz kalmış, sanat yapıtları şımarık yaz turistlerinin maskarası, gericilerin kinlerini kustuğu bir yirminci yüzyıl ortası ikonoklast yuvası olmuştu.

Erdek açık hava müzesinin acıklı serüvenini basında yansıtan tek kişi tanınmış sanat adamımız **Zahir Güvemli** oldu. 3.1.1958 tarihli Vatan gazetesinde "Milâttan 2000 Yıl Önce Viyolonsel Yoktu Ama..." başlığını taşıyan yazısında aşağıdaki paragraflar yer alıyor :

"... Kaymakamlık binasının önündeki müzeyi dolaşırken kendimi sanki bir kaç bin yıllık bir şehrin enkazı arasında sanıyordum. Burası o derece terk edilmiş, okadar perişan ve bakımsız bir halde idi. Birden bire şaşırıp durdum. Milâddan öncesine ait bir dikili taş üzerinde bir oyma viyolonsel vardı. Kendi haline bırakılan açık hava müzesindeki kitabelerden birinin arkasına, müziğe meraklı bir amatör tarafından kazıldığını keşfetmem (!) tabii uzun sürmedi..."

"... Erdek'e giren şose Anadolu'nun hiçbir şosesine benzemez. Bembeyaz, pırıl pırıldır. Çünkü hep bu harabelerdeki (Kyzikos harabelerindeki) yapıların mermer taşları kırılarak yapılmıştır. Belkis Harabeleri diye meşhur olan bu şehrin taşlarıyla..."

(Okuyucularım bu taşları Ertüzün'ün kırdığını sanmasın. Vandallığın sorumluluğu başkalarına aittir. Sırası gelmişken kısaca kaydedelim: British Museum'da Kyzikos'tan gelme nice mermerler ve sikke koleksiyonları vardır. Bizim yöneticiler ne bulmuşsa kırmış, İngiliz ne bulmuşsa, yabancı bir ülkenin toprağında bile olsa, toplamış — gerekirse çalmış — ve topladıklarıyla eşsiz bir uygarlık ve kültür anıtı olan British Museum'u kurmuştur.)

"...Erdek bu yüzden (tarihsel anıtları yüzünden) çok zengin bir turizm kaynağı-

dır. Ama bunu, şimdiye kadar bir tek kişi farketti. O da on yıl önce burada kaymakamlık etmiş olan **Reşid Mazhar Ertüzün** adlı bir fedai. Zeytinli Adadaki Panagia (Meryem Ana kilisesi) harabelerini ortaya çıkaran, hattâ bu yüzden adayı 75 liraya satın almış olan Balıkesir Bölgesi Beden Terbiyesi ile arası açılan idealist kaymakam bulduklarının bir kısmını İstanbul arkeoloji müzesine gönderdi. Bir kısmını da **Rüstem Duyuran'ın** yardımıyla Erdek'te bir açık müze şeklinde muhafaza edebileceğini zannetti. Zannetti ki her idare âmiri tarihe ve sanata, mahalli hazinelere kendisi kadar ehemmiyet verir. Zannetti ki emeği yerde kalmaz, Erdekli olsun, aydınlık olsun, onun yaptığı işe devam eder, emeğini değerlendirirler...

"... Erdek müzesindeki bir Venüs heykelciğini rahatça bavulumla koyup İstanbul'a getirebilirdim. Ne bana 'ne yapıyorsun?' diyen vardı, ne de diyecek olan... Ertüzün'ün kitabındaki listede 1 numarayı teşkil eden bu küçük başsız ve ayaksız Venüs heykelciği, sonradan yerinden sökülmiş ve belinden ikiye ayrılmıştı. Tam beş defa bunu müzenin başka başka yerlerinden alıp, getirip beton kaldesine yerleştirdim. Beş defasında da çoluk çocuk veya daha başka kimseler, heykeli oraya buraya fırlattılar... Çünkü müzenin önü kara çarşafıların mesire yeridir. Bu taş parçasının da onlara hiçbir şey ifade etmediği muhakkaktır.

"Milâttan ikibin yıl önce viyolonsel yoktu ama, medeniyet vardı. Bugün viyolonsel var, lâkin medeniyete ve sanat eserine saygıdan eser yok..."

Evet, bugün durum bu. **Güvemli'nin** sözlerine ekliyecek başka söz de yok.

(1) Humanist deyimini **Jacob Burckhardt'm** anladığı anlamda kullanıyorum. Bir zamanlar sayın Meclis üyeleri arasında bu terimin bir tartışmasının yapıldığını hatırlayarak, bu açıklamayı zorunlu buldum.

(2) **Reşid Mazhar Ertüzün**, Kapıdağı Yarımadası ve Çevresindeki Adalar Tarih ve Arkeolojisi Üzerine Araştırmalar, İstanbul, 1953.

İ M E C E

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi

P. K. 373 — Ankara

Yıllığı 10 Liradır.

İMECE'nin YENİ YAYINLARI

MARAL : Dursun AKÇAM'ın Doğu Anadolu köylüsünün tüyler ürperten yaşantısını dile getiren hikâyeleri.

Fiyatı 3 Lira

İPLİK PAZARI : Eğitim Bakanlığının İpliğini pazara çıkaran bu kitabı da Mahmut MAKAL yazmıştır.

Fiyatı 3 Lira

YEDİ METELİK : Macar Köy hayatını ve toprak sorunlarını işleyen bu hikâyeler Sami N. ÖZERDİM'in çevirisinden okuyacaksınız.

Fiyatı 3 Lira

resimde sergi üzerine

Epeyce oluyor, B. Rasim Arsebük, resimde us (akıl) ile sezginin ilişkileri üzerine yazdığı bir yazıda, sezgi üzerinde önemle durmuş, usa daha çok denetleyici bir görev yüklemişti. Kısaca, Arsebük resmin alnyazısını sezgi üzerine oturtuyordu. İçe dönük (Expressionnist) resmin, geçen yüzyılın ortalarından bu yana geliştirdiği, giderek belgediği bir sonuçtu bu. Görünür birtakım biçimlerin, birer görüntü (obje) olarak taşıdıkları değer in ötesinde —ki bu değer ressamı pek fazla ilgilendirmiyordu— sanatçının duyabildiği soy gerçeklerin zamanla önem kazanması, sezginin önemini ister istemez arttırmıştı. Bundan gerektiği ölçüde yararlanan da soyutçu resim oldu. Soyutlama, belli bir oranda sezgi gücünü gerekli kılıyordu. Biçimler arasında ilinti kurmak, bu ilintiyi renk örgüsü ile tamamlamak, daha önemlisi, duyarlık katına erişmek, bu sezgi gücüyle mümkündü ancak.

Resimde raslantıların rolü, önemi üzerinde düşünürken B. Arsebük'ün yazısını andım; o yazıyı (*) bularak yeniden okudum. Söyle başlıyordu yazısına Arsebük : "Boş tuvalin başına geçip eline fırçasını alan ressam, bilemez önceden nerelere varacağını, ortaya nasıl bir renk ve çizgi münasebeti çıkaracağını. Bilirse, yapılan sanat eseri olmaz. Çünkü yalnız us (akıl) değil sanatçının elini güden; sezginin de bunda payı var." Arsebük kesin yargıda bulunarak genelleme yapmaktan çekinmiyor ama, gene de doğru söylüyor. Genelleme yapması şu bakımdan sakıncalı : İyi resim, başarılı resmin bir kuralı değil ressamın önceden "birşey" tasarlamamış olması. Pekâlâ "birşey" tasarlayarak, kafasında bir düzen kurarak ta geçebilir tuvalinin başına. O zaman ortaya koyduğu esere, sanat eseri demiyek miyiz? Hem siz sanatçının bir ön-düşünce, ön-tasarım ile hareket edip etmediğini nereden bileceksiniz. Resim, sizin ölçülerinize göre başarılı olsa bile, ille de onun belli bir tasarımın sonucu olmadığında diretebilir misiniz? Ama Arsebük'ün söylediklerini soyut resim üzerine uygulayıp düşününce hak vermemek elde değil. Hattâ yalnız soyut resim için değil, soyutlamayı öngören resim için de aynı şeyi söyleyebiliriz. Sanatçı belli bir renk birleşimine, çizgi ve composition gücüne ulaşırken, bilinç-dışı hareket ederek sezgilerine yaslanmakla, kendine en güvenilir özgürlüğü sağladığını bilir. Ressamın özgürlüğü bu bakımdan kişisel yönü ile ilgilidir daha çok. Kendine, kendi yaradılışına —yaşantısına demiyorum— karşı koyarak, ona gerektiği yerde başkaldırarak özürlüğünü kullanmak durumundadır. Us, bu özgürlüğe —ortalama bir deyiş kullanılarak— yön veriyor diyebiliriz belki ama, bu da soyut bir söz olmaksızın öteye pek geçemiyor işte. Öyle demek, biçimlendirmeyi usun saptadığını söylemek olur bir bakıma. Oysa bu saptamada sezginin, giderek raslantıların rolü var; resmi yöneten onlar, daha çok.

Sanatçı, çalıştığı sürece, resmin alışılmış kuralları dışına çıkarak, usun engel-

lemelerini aşmak zorunluğunu duyar; kişiliği, —eğer güçlü bir kişilikse— böyle bir zorunluğu gerekli kılar. O halde kişilik ustan çok, sezgi ile ilintilidir. Burada sezgi kavramını bir önyargı olarak kabullenmek yanlış olur. Resmin başlangıç anı ile, bitiş anı arasında, sezgiye dayanılarak, önceden bir son durak düşünülemez (sezilemez). Öyle olsa, önceden sezilenmiş bir düzenin tuvale olduğu gibi geçirilmesi söz konusu olur ki, sanatçı hemen her zaman böyle bir kesinlemeden kaçınır; ya da kaçınmalıdır. Çünkü duyarlık, bu kesinlemeye karşıttır. Daha ileri giderek diyebilirim ki, raslantılardır resmi yöneten, ona son biçimini veren. Nedir ki, bu raslantılarda, birikmiş, yoğunlaşmış, kıvamını bulmuş bir sezgiler gücünün ürünüdür. Bu güçten yoksun olanların önüne, tadına doyum olmaz raslantıların çıkacağını sanmıyorum. Çünkü, bunun tersi doğru olsa, bütün soyutçuların usta birer ressam olmaları gerekirdi. Biçimler ve renkler örgüsü geliştikçe, tuvale konan bir renk, fırçanın rasgele dokunuşları, çizgi düzeninde küçük bir değişiklik, bazan, resmin çok başka bir yönde gelişmesi sonucunu doğurur. Bir biçimin, öbürünü, daha iyi bir öbür biçimi doğuracağını, ressam, sezgisine dayanarak bilir çünkü. Hartung, Cocteau, Marin, Mathieu, daha eskilerden Rouault, bu sezgi gücünü bütün açıklığıyla belirtebilmiş ressamlardan ilkten andıklarım. Daha başkaları da var.

Bu durum hemen hemen yalnız resim sanatına özgü, diyebilirim. Sanatın öbür kolları, hele şiir, hikâye, roman, belli bir "şey" in anlatımına, genel olarak "anlatım" a dayanır. Bununca, usta çok yakından ilgisi var. Oysa resim, bir "şey" anlatmaz, anlatmaktan kaçınır. Gerçek resmin amacı, kuru bir öykücülük olmamıştır hiçbir zaman.

(*) Yenilik, Aralık 1955, sayı: 36.

bibliyografya

Derleyen : S. N. ÖZERDİM

A HISTORY OF THEATRE AND POPULAR ENTERTAINMENT IN TURKEY. Yazan : Metin And. Ankara 1964 Forum Yayını. Büyük boy 140 s. metin + 80 s. resim, fotoğraf. Fiyatı yazılı değil. (Büyük bir özenle basılmış olan kitap : 1. Geleneksel tiyatro, 2. Modern tiyatro başlıklı iki geniş bölümden meydana gelmiştir. İlk bölümde halk tiyatrosu, Karagöz - Ortaoyunu, Türk köylü oyun ve dansları, eğlenceler; ikinci bölümde ise Osmanlı ve Cumhuriyet

tiyatrosu, müzikli tiyatro ve bale ele alınmaktadır. Ayrıca : Ekler, notlar ve etraflı bibliyografya. Resim - fotoğraf bölümü büyük bir zenginlikte düzenlenmiştir.)

DİL DEVRİMİNDEN BU YANA DÜZ YAZI ÖRNEKLERİ. Ankara 1964 Türk Dil Kurumu. 308 s. 10 lira. (Prof. Dr. Gündüz Akıncı'nın Birkaç Söz'ü. 60 kadar romancı, hikâyeci, tiyatro yazarı, eleştirmeci, gazeteciden seçilmiş yazı örnekleri.)

TÜRK İNKILABI TARİHİ. 1. cildin 2. kısmı. Yazan : Yusuf Hikmet Bayur. Ankara 1964 Türk Tarih Kurumu. XI+291 s. 30 lira. (Bölümler : 1. Kültürel durum, 2. Meşrutiyet'in ilânından Abdülhamid'in tahttan indirilmesine kadar. Birinci cildin ilk kısmına göre bu iki kitapık yeni basım bir kat daha genişletilmiştir.)

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR. Hayatı - Sanatı - Eseri. Yazan : Suat Hızarcı. 2. basım. İstanbul, Varlık Yayınevi. 95 s. 2 lira. «Türk Klâsikleri.»

KISA BALE TARİHİ. Cyril W. Beaumont'dan çeviren: Özcan Başkan. İstanbul, Elif Kitabevi. 63 s. resimli, 350 kuruş.

ANADOLU KÖY ORTA OYUNLARI. (Köy Tiyatrosu). Yazan : Doç. Dr. Şükrü Elçin. Ankara 1964 Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayını. IX+83 s. 5 lira. (Bibliyografya - Giriş - Konu ve kaynak problemleri - Oyunların kaynakları - Tür problemleri - Oyun tekniği - Seyirci topluluğu sonuç - Ek metinler.)

DENİZ VE SİGORTA TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ. İngilizce - Türkçe. Derleyen: Kaptan Nejat İncediken. İstanbul, Master Sigorta Acentalığı, İşçi Sigortaları Hamı 3. kat 310, Fındıklı. 212 s. 1 tablo. 18 lira. (Sözlükten başka : kısaltmalar, çeşitli ölçü cetvelleri.)

Banka v Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü'nün iki kitabı :

HUKUKİ YÖNDEN GREV VE LOKAVT. Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun Sistematik Tetkiki. Yazan : Medeni Hukuk Doçenti Dr. M. Kemal Oğuzman. IX+149 s. 16 lira. (Toplu iş uyuşmazlıkları ve hal yolları - Grev bakımından çeşitli sistemler ve Türkiye'deki durum - 275 sayılı kanuna göre grev mefhumu - Kanunî grev ve unsurları - Kanunî grevin sonuçları - Kanunî grevin sona ermesi - Kanun dışı grev ve sonuçları - Lokavt müessesesine genel bir bakış - 275 sayılı kanuna göre lokavt mefhumu - Kanunî lokavt - Kanun dışı lokavt - Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun metni.)

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ KONFERANSLARI. Çeşitli İktisadi Sistemler ve Siyasi Rejimler İçinde Toplu İş Sözleşmesi - Toplu İş Sözleşmesinin İktisadi Fonksiyonları - İktisadi Gelişme ve Grev Hakkı - Yazan : Prof. Dr. Cahit Talas. 45 s. 10 lira.

BÜYÜK YAZARLAR. Batı Edebiyatından 70 yazar. 2. basım. İstanbul, Varlık Yayınevi. 341 s. resimli, 5 lira. «Faydalı Kitaplar».

ÖHÖÖ! Hüseyin Korkmazgil'in mizah hikâyeleri. Ankara, Sosyal Adalet Yayınları. 79 s. 3 lira.

Şiir :

OTUZ BEŞ YAŞ. Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirleri. 9. basım. İstanbul, Varlık Yayınevi. 165 s. 4 lira.

AĞALI DÜNYA. Âşık İhsani'nin şiiri, İstanbul. 47 s. resimler : Hakkı Torunoğlu, 100 kuruş.

Çeviri :

BLAISE CENDRAS. SEÇMELER. Çeviren : Sait Maden. İstanbul 1964 (de) Yayınevi. 175 s. 750 kuruş. (Başta : Giriş. Sonda : Belgeler.)

EV SAHİBESİ. Dostoyevski'nin romanı. Çeviren : Nihal Yalaza Taluy. 3. basım. İstanbul, Varlık Yayınevi. 80 s. 2 lira.

İNCİ. John Steinbeck'in romanı. Çeviren : Feriha Kunt. 6. basım. İstanbul, Varlık Yayınevi. 80 s. 2 lira.

SANAYİ KIRALI. Upton Sinclair'in romanı. Çeviren : Halikarnas Balıkcısı. İzmir 1962. Kovan Kitabevi. 91 s. 2 lira.

STANDARD ADAM. Sidney Lens'ten çeviren : Süha Çilingiroğlu. İzmir 1964 Kovan Kitabevi. 42 s. 100 kuruş, 2. basım.

EVLENECEK GENÇ KIZ. E. Ionesco'nun oyunu. Çeviren : Vedat G. Üretürk. İzmir 1963 Kovan Kitabevi. 21 s. 100 kuruş.

ARKADAŞIM. Maksim Gorki'den çeviren : Hamdi Varol. İzmir 1963 Kovan Kitabevi. 63 s. 2 lira.

YENİ KIRACI. E. Ionesco'nun oyunu. Çeviren : Vedat Üretürk. İzmir 1963 Kovan Kitabevi. 52 s. 2 lira.

İmece Dergisi yayınları :

(P.K. 373 — Ankara)

İPLİK PAZARI. Mahmut Makal'ın eğitim yazıları. 172 s. 3 lira.

MARAL. Dursun Akçam'ın öyküleri. 208 s. 3 lira.

YEDİ METELİK. Macar öyküleri. Çeviren : S. N. Özerdim. 100 s. 3 lira.

Halk için :

DOĞUMDAN ÖLÜME. Halk ve Muhtarlar İçin Nüfus ve Evlenme Dairelerinde

Görülecek İşler. Yazan : Pazar (Rize) Nüfus Kâtibi Hamdi Yazıcı. 102 s. Metin dışında örnekler. 6 lira.

Dergi :

Tarım Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü **TEKNİK HABERLER BÜLTENİ.** 11. sayı, Eylül 1964. 164 s.

ORTA DOĞU. 28. sayı, Ağustos 1964.

Düzeltilme. Geçen yazımızda tanıtılan «Mat-mazel Noraliya'nın Koltuğu» adlı romanın yazarı Peyami Safa'dır.

REKLÂMLARINIZ İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük
Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1
İstanbul
Telefon : 22 43 84 - 22 43 85
Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

DIŞ MUHABİRLER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

(Basın 17998 A 11234) - 273

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günüklük Tarafsız Siyasal İktisat Kültür Dergisi

Yıl : 11 — Cilt : XVII — 100 Kuruş
İdarehane : Yenisehir, Büyük Han
No. 55 Tel : 17 87 37 — ANKARA
Haberleşme: Forum Dergisi P.K. 131

ANKARA

Sahibi:

FİKRET EKİNCİ

Yazı İşleri Müdürü

OSMAN OKYAR

Bu sayıda yazı kurulu:

Metin AND — Cemal AYGİN — Ali
BOZER — Gürgân ÇELEBİCAN — Ad-
nan GÜRİZ — Fikret EKİNCİ — Yaşar
KARAYALÇIN — Osman OKYAR —
Cahit TALAS — Şevki VANLI

Sekreter :

SEBAHATTİN ALPDOĞAN

İlan ve abone: Arka kapak

tam sahife: 1000 TL ★ Metin san-
tımı: 10 TL ★ 1 yıllık: 22 TL ★
Altı aylık: 11 TL ★ Öğretmen ve
üniversiteliye yıllık: 18 TL ★ Ya-
bancı memleketlere iki misli ★ ABD.
(Uçak): 90 TL ★ Avrupa (Uçak):
54 TL ★ Dergimizde yayınlanan ya-
zılar dergi ve yazar adı anılmadan
iktibas edilemez.

Dizgi ve Baskı:

Ayyıldız Matbaası,

Tel: 12 87 99 - 17 75 92 ANKARA

BU BİR REKORDUR!

ZİRAAT BANKASI

Tasarruf Sahiplerine
bir tek çekilişte

6 milyon lira

dağıtıyor. *Bu da bir*
REKORDUR!!

29 Mayıs 1953 de Edmond Hilary
ve Sherpa Tensing Norkhay; tarihte
ilk olarak 8848 metre yüksekliğin-
deki, yeryüzünün en yüksek dağı
olan Everest tepesine çıktılar.

BU BÜYÜK ÇEKİLİŞTE

ZİRAAT BANKASI

40 APARTMAN DAİRESİ
5 ADET 100.000 LİRA
10 ADET 50.000 LİRA
20 ADET 25.000 LİRA
50 ADET 5.000 LİRA

AYRICA

33208 TALİHLİYE ÇEŞİTLİ PARA
İKRAMİYELERİ VERİYOR

KÖYDE,
KENTTE
HER YERDE
ZİRAAT
BANKASI

KARİKATÜR REKLAM STÜDYOLARI İB